

II 1255

monumentele
patriei
noastre

inv 7849

84

D. TUDOR

DROBETA

E D I T U R A M E R I D I A N E

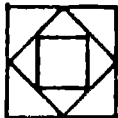
<https://biblioteca-digitala.ro>

Colecția « *Monumentele patriei noastre* » se adresează maselor largi de cititori, oferindu-le scurte texte însoțite de cca. 40 de reproduceri, menite să înlesnească cunoașterea acelor vestigii ale trecutului care amintesc de viața și lupta poporului de pe aceste meleaguri, din vremuri străvechi și pînă în veacul nostru. Broșurile apărute în această colecție servesc și drept călăuze pentru vizitatorii monumentelor respective. Ele reprezintă o contribuție la acțiunea de cunoaștere a tezaurului cultural al patriei noastre.

D. T U D O R

DROBETA

E D I T U R A M E R I D I A N E

D.M.A.S.I.

DIRECȚIA MONUMENTELOR,
ANSAMBLURILOR ȘI
SITURILOR ISTORICE

BIBLIOTECA

Cota cărții: 1255
Inventar: 7849

**MONUMENTELE
P A T R I E I
N O A S T R E**

**Fotografiile executate de C. Vladu de la Studioul de artă fotografică
al Combinatului poligrafic « Casa Științei », București**

Pe supracopertă: Piciorul podului lui Traian de pe malul românesc

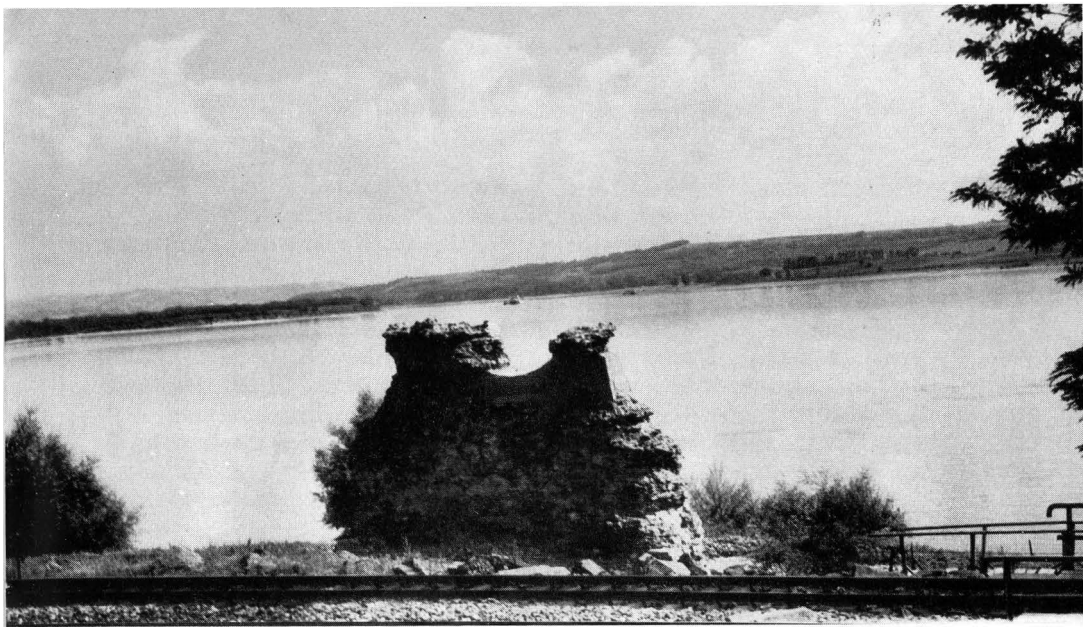
D. T U D O R

DROBETA

E D I T U R A M E R I D I A N E
București, 1965

D.M.A.S.I.
BIBLIOTECA
Nr. inv. 7849

I. Dunărea la Turnu Severin

I. AȘEZAREA GEOGRAFICĂ

După ce a scăpat de strâmtoarea munților de la Cazane și a învins obstacolul pieptiș al stîncilor de la Porțile de Fier, Dunărea își lărgeste și își domolește cursul în fața orașului Turnu Severin. Călătorul ce se apropie pe apă, de acest pitoresc oraș-port are în fața sa o largă terasă deasupra Dunării, adăpostită, spre nord de arecul unor dealuri ce constituie o margine a podișului mehedințean. Această terasă lungă și adîncă pînă la șase kilometri formează așa-zisul « Cîmp al Severinului », cu un climat mai blînd, loc de întîlnire al unor străvechi căi economice și militare.

Condițiile de viață favorabile de pe această vastă terasă de origine aluvionară, peste care s-a așternut un strat gros de *loess* și *humus* fertil, înscriu în istoria orașului Turnu Severin un trecut istoric ce depășește cîteva milenii. Din cele mai vechi timpuri, corăbiile care se angajau a răzbate prin colții de stîncă de la Porțile de Fier erau nevoite să facă o escală de pregătire în schela, mai apoi portul de acostare, de sub rîpa Severinului. Urmele arheologice ne dovedesc că navigatorii greci ce au urcat pe unda Dunării cu două-trei

secole înaintea creii noastre, nu au putut înainta mai sus de Porțile de Fier și Severinul constituia ultima lor escală.

Încă din vremurile comunei primitive (paleolitic, neolitic, bronz și a doua epocă a fierului), vatra actualului Severin devenise un nod de drumuri importante. Pe aci trecea o cale de-a lungul malului stîng al Dunării, ce cobora din Banat pe la Mehadia și Orșova, ca să continue spre răsărit, pe lângă fluviu, spre inima Olteniei. O altă cale importantă venea din Transilvania, pe valea Jiului, pînă la Severin, de unde, peste apele domoale ale Dunării, se prelungea cu multe ramificații către Marea Egee și Marea Adriatică. Documentele de cultură materială și însemnările istorice arată că aceste drumuri au fost mereu bătute de negustori și de armate cotropitoare. Mărturiile cele mai grăitoare ale principalelor etape de dezvoltare istorică a locului care se desfășoară în fața vizitatorului sînt ruinele podului lui Traian, de pe malul Dunării, apoi ale castrului și băilor romane și, spre vest, în mijlocul boschetului de verdeață al grădinii publice din Turnu Severin, silueta ruinată a așa-zisului « Turn al lui Sever ».

Dacă primele vorbesc despre Drobeta din epoca romană, ultima fortificație datează din vremea feudalismului și aparținea Banatului de Severin.

II. CERCETĂRILE ȘI SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE

Ruinele romane și feudale de la Turnu Severin, precum și acelea dispărute azi, în cea mai mare parte, sub temeliiile caselor actualului oraș, au atras de mult timp curiozitatea călătorilor și dorința de cercetare a oamenilor de știință. Principalul punct de atracție l-au constituit rămășițele podului lui Traian, « secretul » construcției lui fiind de veacuri o preocupare pentru tehnicieni.

La începutul veacului al XVI-lea, regele Franței, Francisc I (1515—1547) ruga, prin intermediul agentului său diplomatic de la Constantinopol, pe aliatul său, sultanul Soliman Magnificul (1520—1566), să permită unor ingineri francezi dărîmarea unui picior al podului lui Traian, spre a afla metoda ingenioasă folosită de romani la construirea lui. În veacurile următoare, călători străini care trec pe la Turnu Severin, cronicarii romîni: Miron Costin, Dimitrie Cantemir, stolnicul Constantin Cantacuzino etc. vorbesc, cu aceeași admirație, despre podul lui Traian. În cronica învățatului stolnic

Constantin Cantacuzino găsim următoarele însemnări despre ruinele de la Turnu Severin:

« Însă, în cea de apoi, văzînd Traian că în lung se trage acest război, și gîndind că multe se pot întîmpla dintr-aceea zăbavă (mutător foarte tuturor acestora fiind norocul), el însuși cu toată romana-i putere s-au sculat de au venit spre Dachia, și, viind pînă la marginile Dunării din jos de Cladova, s-au apucat de pod de piatră stătător peste Dunăre și din colo se văd mărginile și începuturile cum au fost și drept ce loc au fost. Mai vede să, zic și cînd scade apa la mijloc și alte colțuri ca niște picioare de zid lîngă care pod este cetatea Severinului... făcută de Sever împărat... însă acum spartă și mult vechie se vede. Acel pod mare lucru și mare minune au fost și aiavea semn de nesupusă putere, ce au avut acea împărăție... »

Ruinele romane ale Drobetei au suferit mari distrugerii în decursul veacurilor. Ele au devenit carieră de piatră de prin secolul al XIII-lea. În ruinele cetății feudale, numită de localnici « Turnul lui Sever », s-au găsit zidite inscripții, sculpturi în piatră, cărămizi și alte materiale romane, extrase din ruinele castrului și ale orașului antic. Monumentele din calcar au fost adesea aruncate în cuptoare de var. Distrugerile au continuat masiv pînă pe la mijlocul secolului trecut, perioada fondării orașului Turnu Severin (1835, sub Grigore Ghica Vodă). A urmat apoi plaga colecționarilor și a arheologilor diletanți, răscolitori nesăbuiți ai castrului roman și ai altor clădiri antice, pe care le-au dezvelit și le-au expus distrugerilor.

Meritul de a fi cercetat, pentru prima dată, întregul complex de ruine de la Turnu Severin (pe atunci nelocuit) îi revine însă inginerului *L. F. de Marsigli* (1658—1730), unul dintre cei mai culti oameni ai epocii sale, cu o vastă pregătire științifică, tehnică, istorică, geografică etc. Ca ofițer în armata austriacă, cu gradul de colonel genist, el a însoțit armatele victorioase ale lui Eugeniu de Savoia împotriva turcilor. Astfel, în 1689, îl găsim la Turnu Severin, unde avea ordinul de a lega un pod de vase pe Dunăre, ca să treacă armatele imperiale la iernat, în Valachia. Încercarea lui de a întinde podul de vase pe linia picioarelor podului lui Traian nu i-a reușit și atunci l-a legat mai sus, lîngă Porțile de Fier (la Insula Banului). Cu acest prilej, Marsigli cercetă amănunțit și măsură toate ruinele, inscripțiile și pietrele sculptate de la Turnu Severin, ce se puteau vedea atunci, pe care le va descrie și ilustra apoi, în volumul al doilea al monumentalei sale lucrări, publicată în limbile latină și franceză,

cu titlul *Descrierea Dunării*. Pe lângă alte contribuții ale sale, de o reală valoare științifică, se numără harta sa topografică, în care a consemnat ruinele podului, ale castrului roman și ale orașului antic, cu multe detalii azi dispărute (schița VI).

Primele săpături științifice organizate pe plan vast în ruinele castrului și podului, între anii 1896—1899, le datorăm lui Gr. G. Tocilescu (1850—1909), promotor de seamă al arheologiei românești. Investigațiile sale au precizat la castru cele trei mari epoci de locuire a cetății, dar săpăturile lui au pătruns prea puțin în straturile romane din secolele II—III e.n. Din bogatele rezultate obținute de Gr. G. Tocilescu, au văzut lumina tiparului un plan general al castrului cu capătul podului lui Traian și principalele inscripții gravate pe piatră. Multe monumente sculpturale din bronz, ceramica, monedele ș.a. au format, mai târziu, obiectul de studiu al altor cercetători, sau sînt încă inedite în muzeele noastre și în manuscrisele rămase de la învățatul român.

Între cele două războaie mondiale, profesorul Al. Bărcăcilă, fost director al muzeului local, a reînceput săpăturile în castrul roman care a fost dezvelit cu acest prilej pe o mare suprafață și, în unele locuri, pînă la cea mai joasă locuire. Cercetările sale la vest de castru au dus la descoperirea băilor romane și a altor obiective arheologice. Obiectele descoperite acum au contribuit la îmbogățirea muzeului local.

În ultimii ani, Institutul de arheologie al Academiei R.P.R., în colaborare cu Muzeul regional « Porțile de Fier », a lărgit și adîncit vechile săpături din castru, obținîndu-se rezultate noi, iar Comisia monumentelor istorice a deschis un șantier pentru conservarea și consolidarea ruinelor romane. O fîntină adîncă, situată la colțul de sud-vest al castrului, în care s-au găsit cîteva inscripții romane, a fost descoperită cu acest prilej.

Săpăturile prilejuite de amplele lucrări de construcții ce se fac în anii puterii populare, au scos la lumină alte relieve antice, care întregesc istoria Drobetai. La « bariera Craiovei », pe liziera de sud-est a orașului actual, s-au descoperit ziduri impunătoare care au aparținut fortificațiilor orașului antic și unor mari edificii publice, ceea ce a determinat decretarea acestui sector ca rezervație arheologică, pentru viitoare cercetări. În vecinătatea acestor ruine, săpăturile au scos la iveală un cimitir roman cu monumente funerare din piatră, vase de lut, sticlărie, cinci monede de aur de la împăratul Hadrian și altele, iar în colțul de vest al orașului, un atelier și un

depozit de conducte din lut ars, pregătite de romani pentru lucrările de canalizare ale Drobetei.

III. DIN ISTORIA ȘI VIAȚA DROBETEI

Cel mai vechi nume al așezării de la Turnu Severin, acela de *Drobeta* sau *Drubeta*, reprezintă un străvechi toponimic geto-dacic care s-a păstrat pînă în epoca romană tîrzie. În inscripțiile latinești care emană de la autorități este mai frecvent întîlnită forma *Drobeta*. Aceasta a determinat pe unii filologi să afirme că transcrierea *Drubeta* ar fi forma populară, în care *o* se înlocuia cu *u*, ca și în cazul altor nume de localități (Napoca — Napuca; Comidava — Cumi-dava etc.).

Într-o formă sau alta, numele localității este înregistrat de 16 inscripții locale sau găsite în alte părți. Geograful Ptolemeu (sec. II e.n.) și o hartă a Imperiului Roman, numită *Tabula Peutingeriana*, denumesc orașul *Drubeta*. La începutul secolului al V-lea e.n. întîlnim pentru ultima dată forma *Drobeta*, referitoare la castru, menționat într-un registru privind dislocarea armatei romane (*Notitia Dignitatum*).

După părerea unor învățați (Tomaschek, Pârvan etc.) toponimicul acesta se poate traduce în limba romînă cu: *Despicata*. Denumirea se leagă, probabil, de anumite aspecte geografice ale locului, determinate fie de Dunăre, fie de terenul pe care se ridicase așezarea dacică. În adevăr, Dunărea forma cîndva aici două brațe, deci așezarea se găsea la « despîcătura » apei. Mai trebuie avut în vedere însă și faptul, că ea s-a dezvoltat între trei văi (ogașe) care o « despicau » prin adîncirea lor. Acestea sînt astăzi, Ogașul Tăbăcarilor, la răsărit, un ogaș la apus de castru, în care se deschidea podul lui Traian (acum acoperit în cea mai mare parte) și Ogașul Fintînilor, de lîngă actuala școală medie nr. 1. La una dintre aceste condiții trebuie să ne gîndim, atunci cînd căutăm a înțelege sensul « Despicata » al denumirii *Drobeta*.

Despre aspectul așezărilor care au precedat construcția castrului și a orașului roman nu știm nimic precis, deoarece au dispărut cu totul. De la agricultorii, păstorii și pescarii așezați aici, încă din perioada neolitică, s-au găsit unelte de muncă, arme de metal, fragmente ceramice și cîteva obiecte de podoabă, descoperite, mai ales, sub temelile castrului roman.

Materialul arheologic cules din săpături (monede, amfore etc.) mai arată că geto-dacii din Drobeta fuseseră vizitați de negustorii ce aduceau vinuri grecești și alte mărfuri, cu două secole înaintea erei noastre, și că legăturile economice cu Imperiul Roman se strâng în primul veac al erei noastre.

Unii istorici din secolul trecut, bizuindu-se pe citirea cronată a unei inscripții latinești, credeau că Drobeta ar fi fost ocupată de romani încă din vremea împăraților Flavi (69—96 e.n.) care i-ar fi acordat rangul de municipiu (*municipium Flavium*), și că împăratul Domițian (81—96 e.n.) ar fi organizat, pornind de aici, nefericita expediție împotriva lui Decebal, condusă de generalul său Cornelius Fuscus.

Dar în mod sigur, Drobeta apare ca cetate romană numai o dată cu primele operații militare ale lui Traian la nord de Dunăre. Prin pacea din anul 102 e.n. întregul teritoriu actual al Olteniei se anexează imperiului. În ajunul pregătirii celui de-al doilea război (103—105 e.n.) împotriva regatului dac, Drobeta devine un important centru militar, sediu al cartierului general roman. Aci se fac concentrări de trupe și materiale de război, se construiește podul de piatră de peste Dunăre. Inscripțiile de pe pietre și ștampilele de pe cărămizi găsite la Drobeta menționează numele legiunilor I Italica, V Macedonica, I Adiutrix, VII Claudia, IV Flavia, precum și ale unor cohorte din armata auxiliară, ce se numeau I Antiochensium, I Cretum, II Hispanorum, III Brittonum și altele. Pentru cantonarea acestor numeroase unități s-a săpat la vest de oraș un mare castru de pământ (576 × 650 m), azi acoperit de liniile ferate ale gării, dar bine păstrat pe vremea lui Marsigli (schița V).

Pînă la constituirea provinciei Dacia (106 e.n.), Drobeta a făcut parte din teritoriul Moesiei Superioare (aproximativ vechea Serbie). Între anii 106—117/119, ea ținea de administrația civilă și militară a întregii Dacii. O dată cu prima împărțire administrativă a Daciei (117/119), orașul intră în sînul provinciei Dacia Inferioară, care se întindea pe actualul teritoriu al Olteniei, fiind condusă de un *praefectus*, apoi de un *procurator Augusti*, a cărui reședință se bănuiește a fi fost, într-o vreme, la Drobeta. Reorganizarea Daciei de mai tîrziu (anul 158) schimbă numele acestei provincii în acela de *Dacia Malvensis*, căreia îi aparținea și Drobeta. După părăsirea Daciei (271 e.n.), Drobeta rămîne mai departe sub controlul Imperiului Roman, ținînd de provincia *Dacia Ripensis*, creată de Aurelian la sudul Dunării.

În prima jumătate a secolului al VI-lea e.n., bizantinii organizează și ei un cap de pod la Drobeta, fără să o refacă sau să o fortifice cu întărituri, ceea ce și explică dispariția sa printr-un atac al avarilor și slavilor.

Podul, portul și nodul de drumuri economice au favorizat dezvoltarea rapidă a Drobetai, din primii ani ai stăpînirii romane.

În timpul domniei lui Hadrian, cu ocazia vizitei împăratului la Dunăre, probabil în anii 123—124, e.n. acesta acordă Drobetai rangul de *municipium*.

Ieșirea Drobetai din situația juridică de sat (*vicus* sau *pagus*) a permis constituirea, în jurul ei, a unui mare teritoriu în care se înglobau multe comune de țară, dar ale cărui limite și organizare ne sînt încă necunoscute.

Devenind *municipium Aelium Hadrianum*, orașul capătă multe avantaje de natură juridică și economică, își organizează un consiliu comunal (*ordo decurionum*), are în fruntea sa patru primari (*quattuorviri*) și alți magistrați ce se îngrijesc de edilitate, de strîngerea dărilor etc. O serie de pietre scrise, puse Eentru cinstitirea împăraților *Antoninus Pius* (138—161), *Lucius Verus* (161—169) și *Commodus* (180—193), menționează consiliul municipal care-și ia adesea titlul pompos de *splendidissimordo*. Pietrele de mormînt ne-au păstrat, pe de altă parte, numele multor decurioni ai consiliului comunal, al unor primari, edili și casieri. Aceștia făceau parte din rîndurile aristocrației municipale, erau oameni bogați și posedau mulți sclavi. Trei inscripții funerare romane, descoperite în Dacia sudică, amintesc locuitori dintre elementele exploatoare ale provinciei, care au fost omorîți de *latrones* («hoți»).

Sclavi fugiți de exploatare, sărăcime liberă de la orașe și sate apăsată de lipsuri, soldați rebeli sau dezertori, răsculați, hoți obișnuiți denumiți generic, în inscripții, *latrones*, își găsiseră adăpost în regiunea Porților de Fier, acoperite, pe atunci, de codri uriași. Ei țineau calea, la drumul mare, celor bogați sau le atacau conacele de țară. Astfel, decurionul *Lucius Iulius Bassus* care a deținut și funcția de casier comunal (*quaestor*) la Drobeta, în timp ce-și căuta sănătatea la Băile Herculane, este jefuit și omorît de *latrones* («hoți»). Inscripția ce i se pune pe mormînt arată că moartea i-a fost răzbunată, acești hoți fiind prinși de către rude și desigur executați. Alțiiucid pe *Publius Aelius Ariortus*, probabil primar al Drobetai, în timp ce călătorea prin apropiere de Caransebeș, apoi pe o tînără care a fost și ea răzbunată de către părinți. După piatra ei de mormînt, o lucrare

îngrijită, găsită în teritoriul de țară al orașului, se poate deduce că era vorba de o familie de însemnați proprietari de țară.

În acțiunile acestor *latrones* se poate identifica una din manifestările luptei de clasă din Dacia, dusă de cete izolate și nemulțumite.

Personaj de seamă din viața municipiului Drobeta fusese și Lucius Quaesidius Praesens care ocupase cea mai înaltă demnitate, aceea de *quinquennalis*. Acest magistrat se alegea o dată la cinci ani și era investit cu puteri ce se asemuiau cu acelea ale unui cenzor. El verifica listele de cetățeni, compoziția consiliului comunal, bugetul orașului și stabilea noile impuneri fiscale, îndeplinind și alte sarcini publice. Spre sfârșitul vieții, L.Q. Praesens pleacă la Viminacium (Costolaț în nordul vechii Serbii), unde moare către finele secolului al II-lea e.n. Sextus Cornelius, un alt personaj din viața Drobetai, este menționat într-o inscripție pusă tocmai în Caesarea din Mauretania, în nordul Africii. Cel onorat va fi adus importante servicii orașului de la Dunăre și va fi fost un înalt funcționar sau comandant roman, pentru ca el să poată fi cinstit la o așa de mare depărtare.

O dată cu promovarea orașului la rangul de municipiu, se instituie la Drobeta și colegiul de *Augustales*. Această organizație formată în cea mai mare parte din peregrinii și libertzii locali înstăriți se îngrijea de cultul împăratului și contribuia la o serie de cheltuieli de interes public. Dintre aceștia, inscripțiile ne-au păstrat numai numele a două persoane.

O lespede de calcar descoperită în zidăria « Turnului lui Sever », numește orașul *colonia Septimia Drobeta*, o dovadă că pe treaptă de *colonia*, fusese ridicat de împăratul Septimius Severus (193—211). Un oraș cu titlul de *colonia* se bucura de multe avantaje de natură economică și juridică, era considerat ca o fracțiune a Romei și era supus unei grabnice romanizări. El își păstra aceleași organe de conducere, cu excepția primarilor, acum în număr de doi (*duoviri*), după numărul consulilor din Roma.

În prima jumătate a secolului al III-lea, datorită prosperității sale economice, Drobeta se mândrește și cu titlul de *colonia splendissima*. Pe baza materialului epigrafic identificăm mulți consilieri, primari, casieri, preoți etc. ai coloniei.

Portul de la Dunăre se dezvoltă mult, orașul se întinde și se împodobește cu construcții publice și private. Multe personaje de seamă din viața economică a provinciei sînt răsplătite onorific cu diferite demnități orașenești, administrative sau preoțești, spre a li se cîștiga favoarea. Între aceștia, se întîlnește ca decurion onorific

Publius Aelius Strenuus, arendaș al pășunatului, salinelor și taxelor de exercitare a comerțului, din întreaga Dacie. Adulat cu asemenea onoruri, acesta putea rezolva multe din greutățile fiscale și edilitare ale orașului. Se pare că tot un arendaș al bogățiilor publice fusese și T. Aelius Aelianus, care îmbracă demnități onorifice locale și colonia îl declară ca protector (*patronus*). Lui i s-a ridicat și o statuie ecvestră în oraș, dar cheltuielile pentru înălțarea ei au fost suportate de cel onorat.

Drobeta a cunoscut în a doua jumătate a secolului al II-lea e.n. și în cel următor, o înfloritoare viață economică, agricolă, meșteșugărească și comercială. Îndeletnicirea de bază a locuitorilor o constituia agricultura practică pe cîmpul Severinului și în teritoriul de țară ce-i revenea. Pe dealurile din imediata vecinătate a orașului se cultiva, ca și azi, vița de vie în jurul unor ferme (*villae rusticae*), ai căror proprietari locuiau la oraș. Cîteva reprezentări sculpturale ale lui Bacchus, zeul protector al vinului, găsite pe teritoriul Drobetei sînt expuse în muzeul local.

Ca și în restul provinciei, cei mai mulți proprietari agricoli și deținători de funcții municipale proveneau dintre veteranii romani veniți la Drobeta de la mari depărtări. Astfel întîlnim veterani din legiunea a V-a Macedonica, ce staționa la Potaissa (Turda), din trupele auxiliare dislocate în Banat, din Moesia Superioară și din alte regiuni mai îndepărtate. Acești proprietari funciari își lucrau pămîntul cu sclavii supravegheați de un sclav de încredere (*servus villicus*), pe care uneori stăpînul îl liberează și îl face, prin testament, părtaș la moștenire, ca o răsplată a fostului *dominus*.

Producția meșteșugărească s-a dezvoltat în primul rînd pentru nevoile de consum local. Cioplirea pietrei pentru construcții, sculpturi și monumente scrise a cunoscut un important avînt, datorită, în parte, existenței carierelor de piatră din vecinătatea orașului. Pentru primele construcții (castrul, podul etc.), s-au folosit carierele de calcar nisipos de la Bahna (lîngă Porțile de Fier), apoi, prin anul 150, au fost puse în exploatare cele de la Gura Văii și Breznița, de unde se tăia un calcar alb, dur, dar ușor de lustruit. Din acesta s-au lucrat nenumărate monumente epigrafice, statui, reliefuri și piese arhitecturale din Drobeta. Arhitectura se remarcă prin masivitate și trăinicie, mai puțin prin frumusețe, fiind adaptată condițiilor climatice locale.

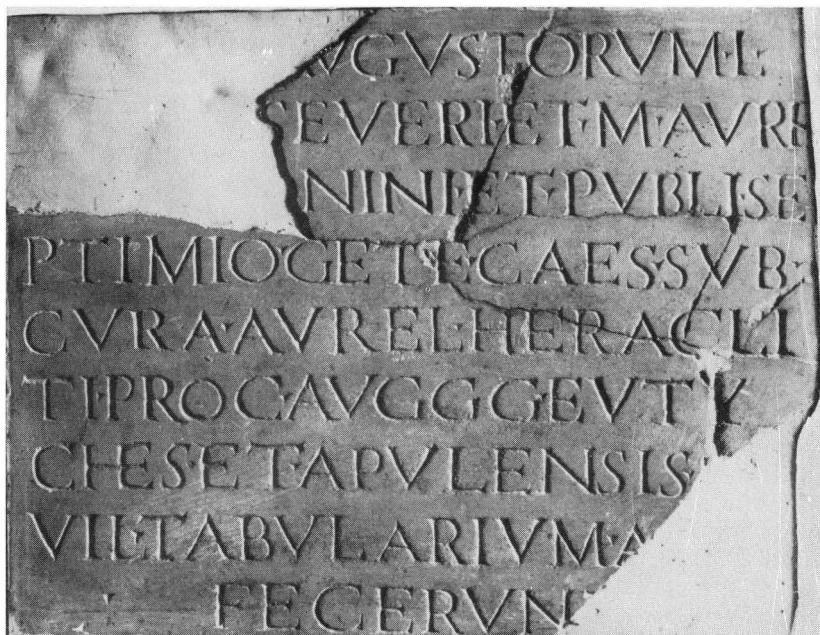
Există și o producție ceramică locală, pentru vase de uz comun, din pastă roșie. În secolul al II-lea e.n. se importau însă și vase de

lux, cu o glazură strălucitoare și decoruri în relief pe pereți (*terra sigillata*), aduse din Gallia (Franța) și valea Rinului. Prețul ridicat al acestor produse, accesibil doar celor bogați, i-a determinat pe olarii din Drobeta să le copieze cu ajutorul unor tipare, într-o tehnică mai puțin reușită față de originale. Același lucru s-a întâmplat și cu lămpile de lut, produse în provinciile occidentale ale imperiului și importate pînă în Dacia. La Drobeta, ca și în alte părți, olarii locali le-au contrafăcut aidoma, reproducînd pînă și firma epigrafică a originalului.

Producția de conducte, țigle și cărămizi a cunoscut de asemenea un deosebit avînt, produsele fiind folosite în construcțiile de edificii, canale, băi etc. Se pare că orașul dispunea de cuptoare proprii pentru pregătirea țiglei și cărămida. În perfecționarea arderii și răspîndirii lor, un rol de seamă l-au avut soldații cărămidari, adesea organizați în echipe de producție, cum erau cei ce construiseră termele de la Drobeta. Pe pasta încă umedă a cărămizii, ei făceau adesea exerciții de scriere, diferite însemnări sau desene și unele carioaje pentru jocuri, în genul țintarelor de azi; uneori aplicau ștampile cu numele producătorului. Toate cărămizile ștampilate din Drobeta indică numai nume de unități militare ce au activat în acest loc, ca legiunile: I Adiutrix, XIII Gemina, IV Flavia, I Italica, VII Claudia și V Macedonica, apoi cohortele: II Hispanorum, I Cretum, III Brittonum și I Sagittariorum.

În prima jumătate a secolului al III-lea e.n., funcționa la Drobeta un important colegiu al meșteșugarilor (*fabri*), organizat după sistemul militar în centurii și decurii. Despre el ne vorbește o frumoasă inscripție funerară încadrată de două colonete. Colegiul posedă un local propriu de întruniri (*schola*) în care se păstrau și arhiva, steagurile și alte bunuri ale colegiului. Aceste asociații întruneau diverse ramuri de meșteșugari: fierari, tâmplari, lemnari, dulgheri, armurierii ș.a. Colegiul avea și misiunea de a constitui un corp de pompieri pentru oraș și castru. Decurion și imaginifer al acestei organizații fusese la Drobeta Iulius Herculanus; un fiu i-a urmat în funcție, adică ducea la parăzi chipul unui zeu sau muritor considerați protectori ai asociației, iar un al doilea fiu, în calitate sa de *vexillarius* purta un drapel al colegiului, la aceleași ceremonii.

Faima de mare centru comercial și de principal port al provinciei la Dunăre îi aduce Drobeta și vizita multor negustori. Inscripțiile ne-au păstrat doar numele lui Primus Aelius Ionicus, *negotiator*

2. Lespede de marmură pusă în sănătatea împăratului Septimius Severus și a fiilor săi, cu ocazia inaugurării oficiului vamal din Drobeta

localnic și pe al lui Lucius Samognatius Tertius din orașul Augusta Treverorum (azi Trier în Germania). Activitatea lor se leagă de exportul mărfurilor provinciei prin portul Drobetai sau peste podul imperial. Pentru încasarea taxelor de vamă existau birouri speciale de percepere, conduse de unul sau doi sclavi (*servi villici*). În timpul domniei lui Septimius Severus, un administrator financiar al provinciei, procuratorul Aurelius Heraclitus, se îngrijește ca, sub supravegherea șefilor locali ai biroului de vămuire, sclavii Eutyches și Apulensis, să se construiască din temelii un astfel de oficiu (*tabularium*). Placa de inaugurare a acestei construcții se poate vedea în muzeul din Turnu Severin (fig. 2). Este foarte probabil că unul dintre sclavi încasa taxele legate de trecerea mărfurilor și călătorilor peste pod, iar altul își desfășura activitatea în port.

Ca oraș la răscruce de drumuri și port de seamă la Dunăre, Drobeta a avut o numeroasă și variată populație, formată din elemente aparținând multor neamuri (*nationes*) ce s-au romanizat treptat. Elementul autohton geto-dacic a impus păstrarea mai departe a numelui dacic al localității și este prezent în inscripții prin nume ca Daciscus, Melgidianus și Apulensis. Un pietrar local sculptează în piatră chipul zeului Iupiter, după aspectul capului unui dac, pe care îl avea ca model din rîndul numeroșilor băștinași (fig. 3).

Majoritatea persoanelor despre care ne vorbesc însă inscripțiile poartă nume de romani veniți prin colonizare, comerț, administrație și misiuni militare. Găsim în inscripții peste 50 de nume romane, aproape 20 de nume grecești, în mare parte liberiți și sclavi, apoi câteva ilirice, celtice etc.

Dintre cele treisprezece documente epigrafice privitoare la sclavie aflate pe teritoriul Daciei Inferioare, nouă aparțin Drobetai și teritoriului ei rural, ceea ce înscrie orașul ca unul din cele mai de seamă centre sclavagiste ale provinciei. În afară de cei doi sclavi publici activi în oficiul vamal al orașului, amintiți mai sus, restul sînt robi sau liberiți cu obligații materiale și morale față de patronii lor. În secolul al II-lea e.n., este înmormîntată la Drobeta Iulia Philumene, soția sclavului lui Iulius Rufinus, Philetus, poate un sclav vechil (*servus villicus*) al unui proprietar local sau arendaș de bogății publice. Restul documentelor menționează liberiți ai unor veterani, negustori și proprietari, care pun pietre de mormînt la capul stăpînului, în cimitirul local.

Pietrele scrise și ștampilele de pe cărămizi constituie pentru noi singurele piese de arhivă în ceea ce privește cunoașterea trupelor ce au avut garnizoana la Drobeta. În perioada acțiunilor lui Traian pentru cucerirea Daciei, s-au concentrat la Drobeta mai multe legiuni și trupe auxiliare care au desfășurat și o activitate constructiv-militară temporară.

În prima jumătate a secolului al II-lea e.n. și-a avut garnizoana la Drobeta *cohors III campestris civium Romanorum* care participase și la cucerirea Daciei. Staționarea ei la Drobeta se constată din două pietre funerare, una pusă de centurionul Publius Aelius Papirianus pe mormîntul soției sale, iar alta pe mormîntul unui soldat din această cohortă, Liccaius Vincentis, după nume, un celt. Către anii 159—160 e.n., trupa părăsește Drobeta și se mută în Moesia Superioară. Efectivul acestei cohorte de infanterie nu depășea cifra de 500 de soldați, care puteau fi încartiruiți în castrul

de lingă podul lui Traian. Misiunea sa principală, ca și a altor unități ce au trecut pe la Drobeta, a fost aceea de a păzi podul roman. Locul ei a fost luat de *cohors I sagittariorum milliaria equitata*, din a cărei titulatură deducem că avea un efectiv de o mie de arcași, deci un număr destul de mare de oameni care vor fi fost dislocați și în alte locuri de pază, din teritoriul Drobetei. Ea a stat la Drobeta pînă la părăsirea Daciei și a lăsat numeroase urme scrise pe pietre și cărămizi. Cohorta participase de asemenea la cucerirea Daciei, precum și la alte războaie de mai tîrziu, cu care ocazie va fi închinat un altar zeului *Mars Gradivus*. Soldații ei au ridicat totodată un impunător altar onorific pentru cinstirea împăratului Gordian III (238—244), de la care unitatea își luase și epitetul de *Gordiana*. Se cunoaște și un soldat al cohorței ce îndeplinea funcția de stegar, pe nume Aurelius Iulius, mort în vîrstă de 30 de ani. Multe cărămizi stampilate cu numele cohorței fac dovada participării acesteia și la ridicarea a numeroase construcții, printre care și refacerea totală a băilor. Importanța Drobetei ca centru militar este dovedită și prin numeroasele resturi de arme, diverse obiecte cu caracter militar, păstrate în muzeele din Turnu Severin și București. Pe vremea lui Caracalla (211—217) întîlnim doi soldați recrutați la Drobeta și duși la Roma, în garda pretoriană a împăratului.

În domeniul artei din Drobeta, ca și în întreaga provincie de altfel, se impune o delimitare între operele de import și cele ce formează producția meșteșugarilor locali. Statuile și figurinele de bronz de aici sînt obiecte de import. În aceeași categorie se pot situa sculpturile în marmură, precum și figurinele de lut, copiate cu ajutorul tiparelor după modele aduse din altă parte. Producția meșterilor locali se îndreaptă mai ales către sculpturile de dimensiuni mari, lucrate în calcarul extras din carierele Drobetei. Este de menționat că și producția artistică locală suferă unele influențe exercitate din lumea occidentală, din cea orientală sau din provinciile limitrofe. Stilurile caracteristice provinciilor occidentale se imprimă mai ales asupra monumentelor sculpturale religioase, funereare sau votive, legate de cultul zeilor sau de decorarea mormintelor.

Un interesant document de artă provincială romană la Drobeta este un basorelief al zeului Iupiter pe tron, avînd deasupra busturile zeilor solari și acvila, pasărea sa favorită. Este o sculptură realizată în calcar de Breznița, poate opera unui pietrar dac, deoarece zeul poartă părul și barba la fel cu dacii reprezentați pe basoreliefurile columnei lui Traian, de la Roma. Posibilitățile artistice ale

pietrarilor drobetani se văd mai clar pe monumentele funerare cioplite de ei. Pe frontonul unei pietre de mormânt, ei sculptează în relief portretele defuncțiilor, așa cum ne apare cel al Iuliei Philumene. Pe un bloc de calcar se întâlnesc busturile a doi soți plasate

3. Basorelief al zeului Iupiter

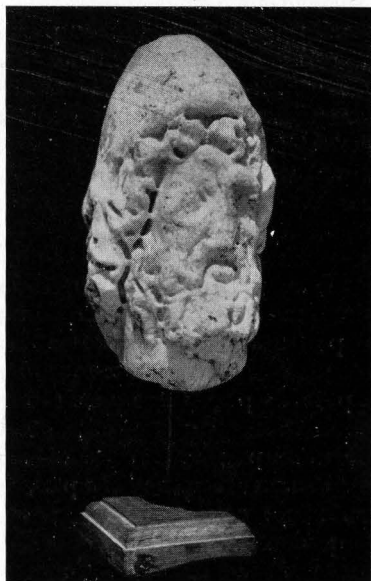
4. Figurină din bronz a zeului Mithras

într-o nișă susținută de colonete (fig. 36). Bărbatul își adună haina la piept și poartă barba și părul după moda romană. Soția sa are o față prelungă de orientală, iar pe cap poartă o bonetă. Printre monumentele funerare de la Drobeta mai merită a fi menționate blocurile de calcar pe care sînt sculptați niște lei în jurul unui cap de taur, sau Thanatos, zeul morții, în atitudinea unui copil adormit, rezemat de o torță (fig. 34). Portretul cel mai frumos este al unui copil de 3—4 ani, cu o față ovală zîmbitoare și părul tuns scurt, după moda primei jumătăți a secolului al III-lea e.n. (fig. 5).

Inscripțiile, statuetele, reliefurile și alte monumente legate de cult fac dovada venerării multor divinități. Zeii oficiali ai panteonului roman dețin locul de seamă. Urmează o serie de zei aduși de către soldați, sclavi, coloniști, negustori etc. din locul de baștină.

5. Cap de la o statuie așezată pe mormîntul unui copil (secolul al III-lea e.n.)

6. Cap de la o statuie de marmură a zeului Iupiter Dolichenus

Deși vor fi fost numeroase, inscripțiile ne-au transmis știri numai despre existența unui templu dedicat « Mării Mame a zeilor » (Cybele). În jurul lui, credincioasa Iulia Maximilla construisese un portic, iar Abuccia Claudiana îi închinase un altar (fig. 33) Cultul lui *Bacchus* sau *Liber Pater* este atestat la Drobeta prin șase reliefuri din marmură și o statuie de bronz. Adorarea *Cavalerului trac*, reprezentat la Drobeta prin patru reliefuri dovedește că acest cult a fost adus de către coloniștii de la sud de Dunăre, patria acestei divinități. Aceștia introduc aici și cultul divinității sincretiste traco-romane,

numită *Iupiter Zbelsurdos*. Geniile, considerate atunci ca spirite ocrotitoare și îndrumătoare ale oamenilor în viață, sînt figurate pe un frumos altar închinat de Cn. Aemilianus, fost primar și preot al municipiului Drobeta. *Mithras*, zeul persan al soarelui și luminii vieții, a cunoscut o largă răspîndire în Dacia, fiind reprezentat la Drobeta prin mai multe monumente. O figurină de bronz înfățișează pe zeu victorios, cu pumnalul în mîna dreaptă și cu un picior pe capul taurului sacrificat (fig. 4). O altă divinitate transplantată la Drobeta de soldații recrutați în Orient și asimilată cu zeii italo-romani, este *Iupiter-Dolichenus* (fig. 6) adorat ca protector al castrelor.

★

Descoperirile arheologice făcute între cele două războaie mondiale (monede romane de aramă, ceramică și cărămizi) au arătat că părăsirea Daciei de către Aurelian nu a fost totală și că, pe malul stîng al Dunării bănățene și oltene, imperiul și-a menținut mai multe capete de pod, între care și Drobeta. După 271 e.n., stă de pază la Drobeta un detașament din legiunea XIII Gemina, mutată din Dacia Superioară în Moesia Superioară. Un comandant al acestei garnizoane, tribunul Lupus, închină lui *Iupiter Cohortalis* (« protector de cohortă»), un altar cu o inscripție, în numele tuturor centurionilor de sub ordinele sale. Lărgirea stăpînirii romane în sudul Daciei de către Constantin cel Mare (306—337), determină în prima jumătate a veacului al IV-lea, o reîntărire și refacere a vechiului castru roman. Știrile istorice și descoperirile arheologice indică în această perioadă oarecare reînviore a vieții militare și civile la Drobeta. Astfel spre sfîrșitul veacului al IV-lea și începutul celui următor, *Notitia Dignitatum* menționează în cetatea de la Drobeta, două formații militare: *cuneus equitum Dalmatarum* și *auxilium primorum Daciscorum*, formate din călărași și pedestrași care, laolaltă, alcătuiau o formațiune de aproape 1000 de soldați.

Cordonul strategic format din mai multe cetăți pe malul stîng al Dunării, între care și Drobeta, a rămas neclintit pînă în vremea lui Attila. Istoricul Procopius ne transmite: « Împărații romani de odinioară (sec. III—V) spre a împiedica trecerea barbarilor ce locuiau de partea cealaltă a Dunării, au împînzit cu cetăți întregul

mal al fluviului, ridicînd fortărețe și castele nu numai în partea dreaptă, ci pe ici, pe colo și de cealaltă parte. Aceste întărituri le-au făcut nu ca să fie de necucerit, dacă cineva le-ar fi atacat, ci ca să nu lase malurile fluviului, lipsite de apărare, barbarii din acele regiuni evitînd asediul orașelor... Mai tîrziu însă, Attila năvălind cu o armată mare, a cuprins fără nici o greutate acele întărituri și neopunîndu-i-se nimenea, a pustiit o mare parte din teritoriul roman». Regele hunilor întreprinde prin anii 442—447 e.n., pustiitoare expediții de jaf pe valea Dunării, pînă la mare. Mai mult de 70 de orașe și cetăți cad pradă «barbarilor». Acestea sînt arse, iar populația înrobită, măcelărită sau împrăștiată. Stăpînirea lui Attila se întinde apoi peste întreaga zonă. Descoperirile monetare de la Drobeta dovedesc că viața romană încetează tocmai în acest moment, deoarece atît orașul cît și castrul au fost distruse de huni.

Pustiirile lui Attila au fost atît de mari la Drobeta, încît n-a mai rămas pe loc nici un fel de populație, ceea ce a dus pînă și la uitarea numelui geto-dacic al localității.

Iustinian (527—565) a fost ultimul împărat al imperiului de răsărit, care se mai gîndea la anexiuni teritoriale la nord de Dunăre. El reocupă pe malul stîng al fluviului mai multe puncte strategice, între care și pe cel de la Drobeta. Istoricul Procopius, contemporan cu împăratul, ne informează că la capătul de nord al podului lui Traian, exista o fortăreață clădită de Traian și numită Theodora, pe care Iustinian nu o mai restaurează, deoarece era expusă atacurilor «barbare». Reținem din această știre faptul că, în secolul al VI-lea, numele Drobetei nu se mai păstra și că vechea cetate romană nu a mai fost restaurată în întregimea ei, ca la Sucidava (Celei), lângă Corabia. Locul se chema acum *Theodora*, după numele soției lui Iustinian și aceasta însemnează că bizantinii pusese rădăcina aici. Prezența lor este atestată de ruinele unui turn de pază și de o serie de descoperiri arheologice.

Rivalitatea de mai tîrziu dintre statul bulgar al Asăneștilor și regatul maghiar, pentru stăpînirea Porților de Fier și a Cazanelor a dat naștere pe aceste locuri, prin secolul al XIII-lea, Banatului de Severin cu o cetate puternică, ale cărei ruine se văd în grădina publică a orașului Turnu Severin. Denumirea de *Severin* nu are legătură cu romanii și Septimius Severus, și nici cu inscripția cuprinzînd numele împăratului, descoperită acum 50—60 de ani în ruinele medievale. Toponimicul Severin este vechi slav și înseamnă «de nord». Astfel vor fi denumit slavii de la sud de Dunăre cetatea de la

nord (« Cetatea de Severin » — « Banatul de Severin » — « Turnul lui Sever » etc.), precum și larga cîmpie din jurul ei (Cîmpul Severinului).

IV. ORAȘUL ANTIC

Deși a ocupat o suprafață ce depășea 25 de hectare, orașul roman este acum dispărut în întregime sub construcțiile de astăzi ale Turnului Severin. Distrugerea și nivelarea ruinelor au început în secolele XIII—XIV, cînd zidăriile romane au fost dărîmate și materialele au fost folosite la construcția cetății medievale a Severinului. Această operă distructivă a continuat pînă după 1835, cînd a început construcția actualului oraș, suprapus peste ruinele romane.

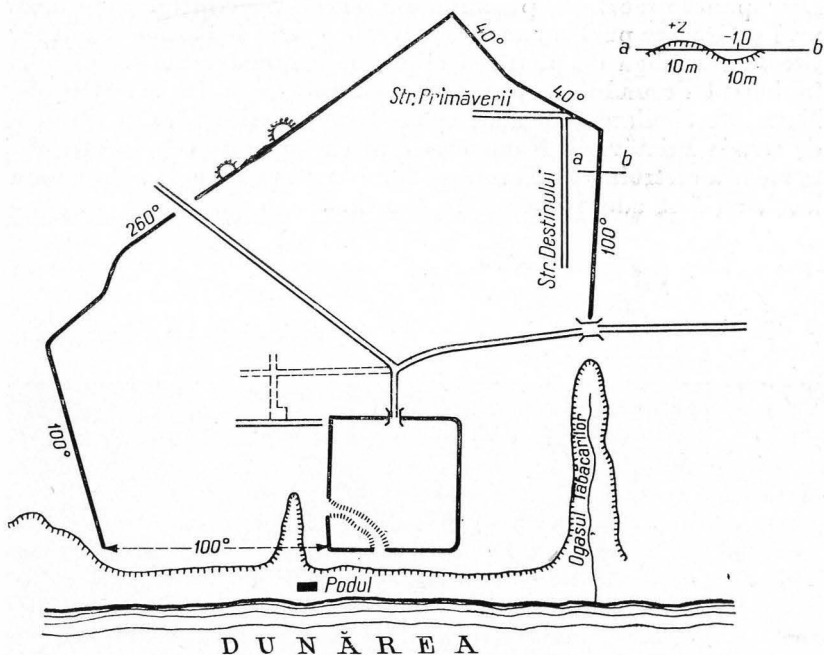
Orașul Drobeta s-a dezvoltat treptat în secolele II—III e.n., în jurul castrului și podului roman. Singura mărturie despre topografia Drobetei romane o posedăm dintr-o sumară schiță ridicată de Marsigli pe la 1689, deci într-o vreme în care cîmpul ruinelor antice încă nu fusese acoperit de clădirile moderne (schița VI.). În secolul trecut, Gr. Tocilescu și inginerul Pamfil Polonic, ajutați de planul lui Marsigli, s-au străduit să stabilească, cu mai multă precizie, perimetrul orașului roman (schița I).

Pe baza observațiilor acestor trei cercetători, putem preciza că Drobeta romană fusese înconjurată cu un șanț lat de 10 m și adînc de cîțiva metri. Pămîntul rezultat din săpătura șanțului fusese aruncat spre interior, formînd un al doilea obstacol, un val de pămînt, înalt de cîțiva metri și lat la bază de 10 m. Între acest val și șanț se înălța un zid de apărare, gros de cca. 2 m. Traseul acestui briu de întărituri constituia un patruleter neregulat. El pornea de la capătul nordic al Ogașului Tăbăcarilor, unde se ridica una din principalele porți ale orașului, prin care ieșea drumul roman ce se îndrepta spre răsărit. Pe vremea lui Marsigli stăteau încă în picioare cei doi piloni ai porții, reduși azi la simple temelii, în punctul numit « bariera Craiovei ».

Prima latură a cordonului de apărare a Drobetei pornea de lîngă poarta amintită, în linie dreaptă spre nord, pe o lungime de cca 800 m, apoi cotea brusc spre nord-vest la capătul fostei străzi a Primăverii. Cea de a doua latură lungă de cca. 700 m era puțin arcuită spre interior și se frîngea în unghi ascuțit, în direcția sud-vest. A treia latură lungă de cca. 1500 m, prezenta la mijlocul ei

două ieșinduri în formă de potcoavă ce se identifică cu turnurile de apărare ale unei mari porți. Ultima latură, situată la vest, nu depășea lungimea de 700—800 m, o parte din traseul ei fiind foarte greu de identificat pe rîpa estică a Ogașului Fîntînilor, pînă la malul Dunării.

Despre drumurile dinafară, străzile din interior, construcții, piețe etc., ne lipsesc orice indicații topografice. Se pare că fortificațiile descrise mai sus s-au ridicat, ca și în alte locuri din Dacia

I. Așezarea civilă și castrul Drobeta (după Polonic și Tocilescu)

sudică (Romula, Sucidava, Cioroiul Nou), în prima jumătate a secolului al III-lea e.n. Nu știm dacă și în veacul al IV-lea s-au menținut limitele de locuire ale orașului roman din secolele II—III e.n. Cert este că avea trei mari porți, dintre care două au fost

menționate mai sus. O a treia poartă exista lângă actualul pod dintre școala medie nr. 1 și tribunal, peste Ogașul Fântânilor.

Populația Drobetai, ca și cea a orașului Turnu Severin, din secolul trecut, se aproviziona cu apă din puțuri. Se pare însă că posedă și o conductă subterană cu apă mai bună de băut, captată de la izvoarele din Valea Fântâni, de pe teritoriul actualei comune Breznița.

După obiceiul roman, principalele necropole ale orașului se întindeau de-a lungul drumurilor ce ieșeau pe porțile amintite. Descoperirile făcute în parcurile din Turnu Severin (al școlii medii nr. 1 și Grădina publică) au scos la iveală o serie de morminte adăpostite în sarcofagii de piatră și cripte de cărămidă. Ele se înșirau în lungul drumului ce ducea de la Drobeta la Dierna (Orșova). Morminte similare s-au aflat și la Bariera Craiovei ca și spre sud de strada Primăverii. Numeroasele pietre funerare ce se văd astăzi în zidăria castrului, a « Turnului lui Sever » sau adăpostite în muzeul local, au fost aduse din aceste cimitire.

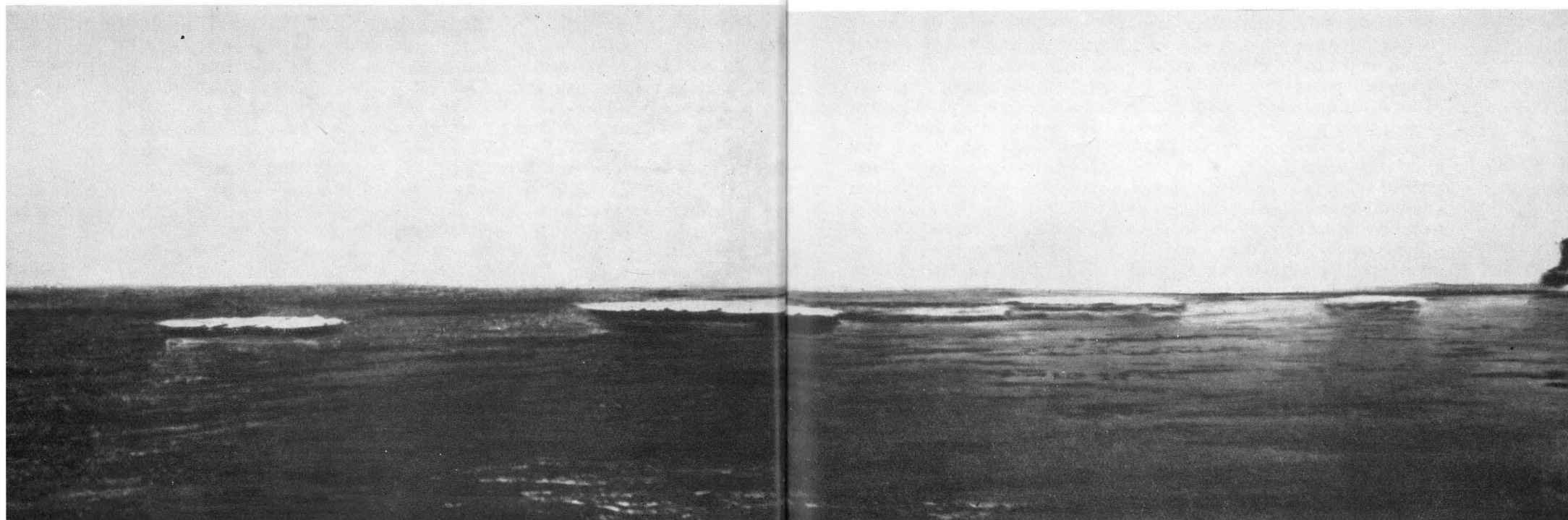
7. Picioarele podului lui Traian în apele

V. PODUL LUI TRAIAN

Acest monument, care tăinuiește încă multe secrete tehnice, a fost admirat continuu din antichitate și pînă azi. Ammianus Marcellinus, istoric din secolul al IV-lea e.n., ne spune că Traian plănuia de mult construirea lui, deoarece împăratul mai înainte de a ataca pe Decebal, cînd depunea un jurămînt, spunea că-l va respecta, așa cum va face din Dacia o provincie romană și după cum va trece Dunărea și Eufратul pe poduri. Podul de la Drobeta a fost construit între cele două războaie purtate de Traian împotriva lui Decebal (103—105 e.n.), ca să răspundă unor necesități economice și strategice, în vederea cuceririi Daciei. S-a ales punctul Drobeta deoarece prin poziția sa domina valea fluviului și era totodată un important nod de drumuri; pe de altă parte, albia Dunării oferea aici unele avantaje tehnice pentru o astfel de construcție.

Singurul dintre cronicarii noștri care a văzut ruinele acestui pod și le-a descris cu multă admirație a fost Miron Costin:

scăzute ale Dunării (iarna anului 1932)

«Traian împăratul după izbîndă au căzut la apa Dunării unde șezînd cu oștile, au adunat din toate acele părți și olate de lucrători, și au zidit, mare minune veacurilor pe urmă, pod de piatră peste Dunăre, cu turnuri de piatră, care se pomenește pînă astăzi Turnul Severinului. În Țara Muntenească este acela loc, malul dincoace, acelu olat îi zic Muntenii Județul Jiului, cum la noi ținutul Jiului. Cercat-am cîtăva, din ce este de au primenit numele său acest turn de-i zic Severinul, că acest lucru că l-au zidit Traian împărat, ce nu altul deplin și aieva fără număr spun istoricii cînd au făcut și podul, căruia cu ochii noștri am privit pragurile prin apa limpede a Dunării, cînd am mers cu Dabija Vodă cu oștile la Uivar».

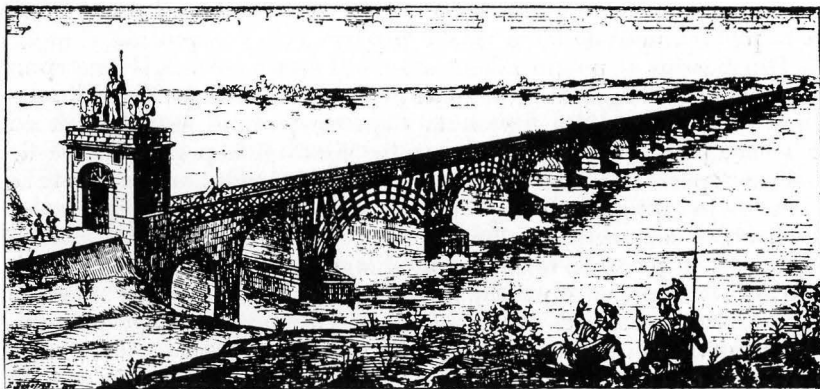
Istoricul Dio Cassius (sec. III e.n.) ne-a lăsat cele mai ample relații despre pod, dar el exagerează și inventează o serie de dificultăți tehnice, spre a elogia opera lui Traian: «Traian făcu un pod de piatră peste Istru, pentru care nu găsesc cuvinte ca să-l admir așa cum s-ar cuveni. Sînt, în adevăr, și celelalte lucrări ale lui minunate, dar acesta este mai presus de celelalte: stîlpii, 20 la număr, sînt făcuți din piatră cioplită, în patru muchii; înălțimea lor de 150 picioare, fără temelie, iar lățimea de 60; acești stîlpi care sînt departe unul de altul cu 170 picioare, sînt uniți prin arcuri. Cum să nu se minuneze cineva de cheltuiala făcută cu el? Cum să nu se mire de felul în care ei au fost puși fiecare, într-un rîu cu apă așa de multă și cu atîtea vîrtejuri, într-o albie plină de nomol? Că doar apa n-a putut fi abătută! Am spus care este lățimea fluviului, nu pentru că el curge numai pe lățimea aceasta (el se întîmplă să se verse pe o lățime de două și de trei ori mai mare), ci pentru că locul cel mai îngust și cel mai îndemănos din acele părți pentru facerea unui pod are lățimea aceasta. Dar cu cît riul aici se îngustează mai mult, coborînd dintr-un lac mare și curgînd apoi spre altul mai mare, cu atît el se face mai repede și mai adînc, încît și acest lucru face ca greutatea zidirii unui pod să fie și mai mare. Dar și aceasta învederează geniul lui Traian. Cu toate acestea, podul nu ne este nouă de nici un folos; din el numai stîlpii mai stau în picioare fără trecerea deasupra lor, ca și cum ei ar fi fost făcuți numai pentru aceasta, ca să se arate că nimic nu este ce firea omenească să nu poată lucra. În adevăr, Traian temîndu-se ca nu cumva, cînd îngheață Istrul, romanii de dincolo să fie atacați, făcu podul, pentru ca oștile lui de ajutor să poată trece ușor pe el. Dimpotrivă, Hadrian temîndu-se ca barbarii atacînd pe paznicii

podului, vor avea pe unde trece mai ușor în Moesia, dărîmă partea de deasupra a podului».

Din păcate, toate celelalte opere antice care descriau acest pod au dispărut în cursul vremurilor. Pierderea cea mai gravă o constituie însă monografia lui Apollodor din Damasc, arhitectul acestei mărețe opere. În secolul al IV-lea e.n., Constantin cel Mare pune un arhitect să studieze tehnica podului lui Traian și construiește unul asemănător la Sucidava (Celei). În vremurile moderne, numeroși tehnicieni și arheologi au studiat ruinele podului și au încercat să-l reconstituie. Cea mai reușită reconstituire aparține inginerului Edgard Duperrex (1906) (fig. 8).

Dintre reprezentările antice ale podului posedăm în primul rînd o medalie bătută în anul 105 e.n., cu ocazia inaugurării lui. Din lipsă de spațiu însă, imaginea podului de pe reversul monedei este schematică, redusă la cele două portaluri împodobite cu trofee și unite cu un întreit arc de lemn (fig. 9). Mult mai deslușit apare imaginea podului pe o scenă a Columnei lui Traian, care redă solemnitatea terminării lucrărilor și deschiderea campaniei din 105 e.n. împotriva dacilor (fig. 11). Pe fondul tabloului și lângă castrul Drobeta apare silueta podului, avînd numai cinci picioare zidite din blocuri cioplite regulat și cu colțari, în fața curentului apei. Picioarele podului sînt unite prin bolți de lemn din cîte trei arcuri legate cu clești

8. Podul lui Traian (reconstituire de ing. Edgard Duperrex)

9. Medalie de bronz, bătută în 105 e.n., cu ocazia inaugurării podului

Din unele informații antice (Plinius cel Tânăr, Procopius etc.) aflăm că pentru zidirea lor s-a abătut o parte din apa Dunării, pe un braț al fluviului. Observațiile făcute pe teren arată că în vechime Dunărea se bifurca în fața Drobeta și un braț al ei se găsea pe teritoriul iugoslav, între Cladova și insula Șimian. Se pare că acest braț al Dunării a fost folosit de Apollodor pentru abaterea apelor ei. Atunci podul avea două părți, una de piatră peste brațul ce se vede astăzi și alta mai mică din lemn, peste brațul acum împotmolit. Între aceste două ramuri ale podului se găsea castrul și localitatea *Pontes*, în traducere «Poduri», fiindcă de fapt erau două poduri, unul de lemn astăzi dispărut și cel de piatră.

Dio Cassius și poetul bizantin Ioan Tzetzes (sec. XII) ne spun că podul avea lungimea de 3570 de picioare, adică 1134,90 m, dimensiune ce s-a dovedit a fi exactă. Capetele podului se terminau cu frumoase portaluri încărcate cu trofee și statui imperiale. Ca să fie mai bine apărate de atacurile barbare sau de incendii, aceste capete se lucraseră în întregime din zid de cărămidă și piatră. Cel de pe malul românesc se construiseră pe o lungime de 25,20 m cu două bolți, (schiza II) iar cel de pe malul iugoslav, pe o lungime de 27,30 m cu trei bolți.

Cele două picioare principale (*pile culee*) ce străjuiesc malurile fluviului constituie azi resturile cele mai impunătoare ale podului. Sînt formate din postamente de beton zidite cu piatră și cărămidă, prevăzute cu colțari de despiciat curentul apei. Pe aceste postamente

verticali, iar deasupra lor se întindea podeaua mărginită de balustrade. Se observă totodată și portalul din stînga. Lîngă pod se vede Traian în costum de călătorie și, în imediata apropiere, un altar pregătit pentru aducerea unei jertfe. În spatele împăratului se află suita imperială din care face parte și Apollodor din Damasc, iar în față stă armata cu steagurile și marii comandanți de legiuni.

Marea enigmă a podului lui Traian o constituie și astăzi metoda ingenioasă folosită de Apollodor pentru construirea picioarelor podului în apă, zidite în mod sigur «pe uscat».

cade un perete perpendicular, înalt de 10 m și gros de cca. 3 m, odinioară căptușit cu blocuri mari de calcar. Între cele două maluri, albia Dunării este acoperită cu pietriș iar apa are o adâncime medie anuală (etiajul) de cca. 8 m.

10. Armata romană trece pe pod (scenă de pe Columna lui Traian)

Modul cum fuseseră construite în apă cele 20 de picioare ale podului s-ar fi putut lămuri în anul 1909, când s-au distrus fără chibzuință două dintre ele, ce stăteau în calea vapoarelor. Din ruinele lor s-au scos numeroase blocuri cioplite în calcar nisipos de forme paralelipipedice, trapezoidale și pătrate, brăzdate pe câte o față de șanțulețe late și adânci de 7 cm. S-au mai scos atunci și multe bîrne de stejar, piloni și bucăți mai mici din lemn. Un pilon de stejar se poate vedea în muzeul de la Turnu Severin. Pe baza datelor obținute cu ajutorul scafandrilor, putem afla că un picior de pod era, la origine, lung de 33 m și lat de 19 m, prevăzut cu

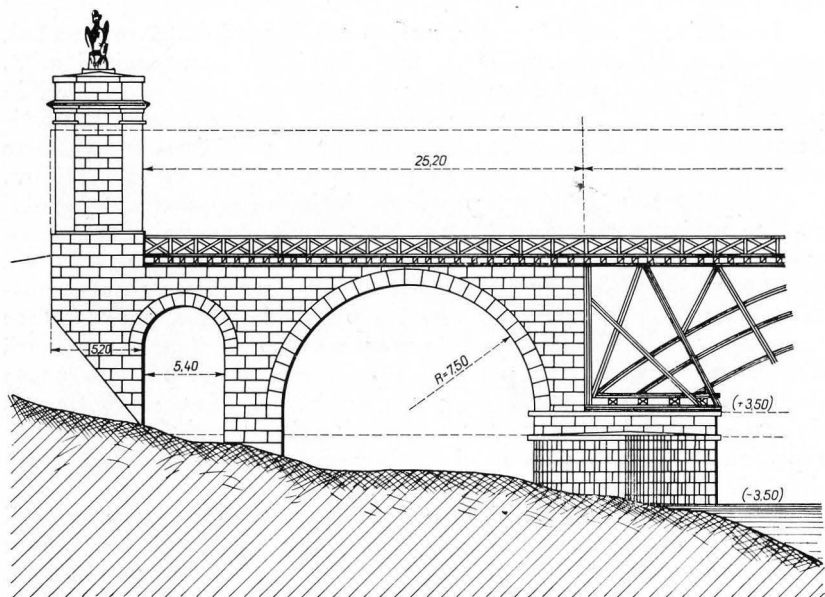
obișnuiții colțari de despiciat apa. Ruinele rămase în fundul albiei fluviului dovedesc și ele că zidul se lucraseră pe uscat, din cărămidă și piatră spartă, legate cu mortar de var. În exterior zidul era îmbrăcat cu o haină de mari blocuri cioplite și legate între ele cu bare de stejar și crampoane de metal.

Singura știre și aceasta destul de vagă, despre sistemul de construcție al picioarelor podului, o găsim la Tzetzes, după care, pentru zidirea lor în apă, Apollodor ar fi folosit niște mari chesoane de lemn, lungi de 36 m și late de 24 m. Mulți specialiști moderni cred, greșit însă, că aceste chesoane de forma unor cutii uriașe s-ar fi umplut la suprafața apei cu materiale de zidărie și apoi s-ar fi afundat treptat. Dar albia neregulată a fluviului nu le putea oferi stabilitate, iar pe de altă parte, cum se arată mai sus, ele erau de dimensiuni mai mari decât ale unui picior de pod. Deci este mai probabilă ridicarea acestor chesoane în felul unor țarcuri fixate în albia Dunării, după sistemul arhitectului roman Vitruvius (sec. I e.n.). Aceasta se putea realiza numai după ce, prin abaterea parțială a Dunării, nivelul apei scăzuse.

S-au bătut astfel în albia Dunării, unul lângă altul, două rânduri de stâlpi de stejar și în spațiul dintre ei, prin turnarea unui beton realizat din var, nisip și cenușă vulcanică (pozzolana), adusă din Italia, s-au format țarcuri mari cu pereți impermeabili. Blocurile sfărâmate ale acestor cutii de beton și resturi ale pilonilor de stejar ce au servit la construcția lor s-au descoperit în 1909 pe lângă picioarele podului. Apa izolată în aceste mari țarcuri cu pereții de beton a putut fi scoasă cu mașinile pompe, recomandate de Vitruvius. După evacuarea apei, a fost posibilă executarea fundațiilor picioarelor, peste care s-a ridicat apoi corpul lor, până la bolțile de lemn. Este de remarcă că între pereții acestor cutii-chesoane și corpul zidăriei piciorului rămânea un spațiu larg de 3—5 m, loc necesar pentru schelărie și transportul de materiale. Bineînțeles, după terminarea zidirii picioarelor, aceste cutii-chesoane, pentru a nu ocupa prea mult loc în albia Dunării, ceea ce ar fi dus la întărirea curentului apei, trebuiau distruse. În 1909, când s-au dărâmat cele două picioare ale podului, s-a constatat că temelia lor se construise pe albia fluviului numai din blocuri mari de calcar cioplit, de forme și mărimi diferite, dar așezate în straturi orizontale și de aceeași înălțime. Între ele, aceste blocuri se legau cu ajutorul unor crampoane de metal și bare de stejar fixate în șanțulețele de pe una din fețele fiecărui bloc. Acest lemn se păstrase atît de bine,

încît cei ce le-au dărîmat și-au făcut din el bastoane, cutii și alte obiecte de lemn.

Cu toate că autorii antici numesc podul lui Traian « un pod de piatră », figurația de pe Columna lui Traian și cercetările

II. Capătul nordic al podului lui Traian (reconstituire după ing. Edgard Duperrex)

moderne au dus la concluzia că bolțile lui erau executate numai din lemn. După calculele celor mai pricepuți arhitecți, aceste bolți prezentau o deschidere de 33 m și fiecare se compunea din cîte trei arcuri de stejar suprapuse paralel, totul fiind legat cu clești dubli din hîrne, dispuși radiant și pe o înălțime de aproximativ nouă metri.

În dezacord cu datele lui Dio Cassius și Tzetzes, după care înălțimea podului ar fi fost de 45 m, specialiștii de astăzi au calculat-o la 18,60 m, măsurătoare socotită de la patul fluviului, pînă la podeaua podului. Această înălțime era suficientă ca să permită trecerea corăbiilor romane pe sub bolțile de la mijlocul podului. Lățimea podului

era de 14,55 m, ceea ce permitea încrucișarea vehiculelor mari, oferind spațiu și pentru două trotuare laterale lângă balustrade puternice. Materialul lemnos atât de bogat folosit în construcție a fost procurat din codrii de stejar de la Porțile de Fier, iar piatra a fost furnizată de carierele din regiune.

Lucrările, grăbite din cauza nerespectării păcii de către Deccebal, au cerut o numeroasă mână de muncă militară sau rechiziționată. Cu ajutorul ștampilelor aplicate pe cărămizile romane folosite la picioarele podului, arheologii au stabilit că la construcția sa au participat între alte unități militare, legiunea VII Claudia și trei cohorte auxiliare, denumite: I Cretum, II Hispanorum și III Brittonum.

În antichitate, ca și azi, problema dărîmării definitive a podului rămîne mult controversată. Istoricul Dio Cassius, ne relatează că împăratul Hadrian, de frică ca « barbarii » să nu năvălească la sud de Dunăre, ar fi ordonat (prin anii 117/118 e.n.), să se scoată construcția de deasupra podului, adică a părții lemnoase, spre a-l face impracticabil. Această informație se referă se pare, doar la o măsură de moment, în fața unui pericol, după care podeaua podului scoasă desigur pe o mică porțiune, se putea reface ușor. O construcție atât de costisitoare, de o importanță strategică și economică deosebită — reprezenta legătura provinciei cu imperiul — nu putea fi distrusă definitiv așa de repede.

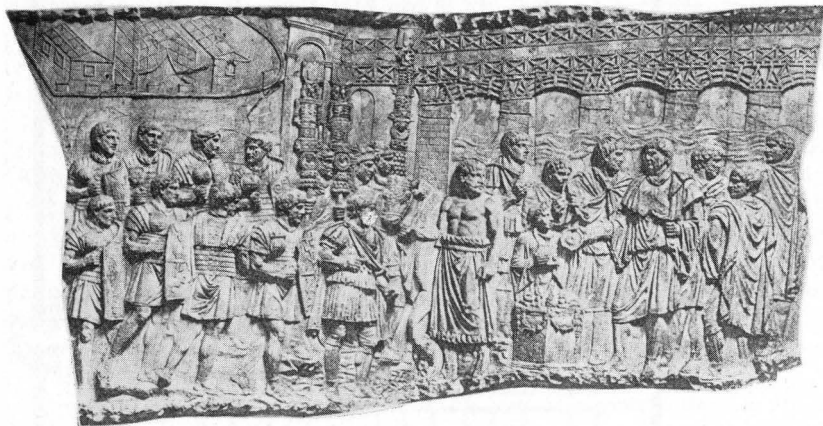
Procopius atribuie năruirea podului « aluviunilor și împotmolirii treptate a picioarelor și bolților », ceea ce pare puțin probabil. S-ar putea însă ca înghețurile și dezghețurile Dunării, care prezintă un pericol permanent, să fi contribuit la prăbușirea podului.

Se pare, totuși, că podul a stat în picioare pînă la evacuarea Daciei și că s-a restaurat mercu în secolele II—III e.n. Putrezirea materialului lemnos din construcție a necesitat desigur înlocuirea periodică a bolților și podelei. O hîrnă enormă de stejar, desprinsă din podea și descoperită în albia Dunării în 1909, prezenta puternice urme de foc, ceea ce ar putea fi un indiciu despre incendierea construcției, probabil în momentul părăsirii definitive a castrului de la Drobeta.

VI. CASTRUL

Vizitatorul ruinelor ce se întind pe platoul de lângă capătul nordic al podului lui Traian are în fața sa un complex de ziduri care se întretaie și se suprapun, încît cu greu se poate descurca printre ele, fără ajutorul unui ghid, sau al unui plan sistematic.

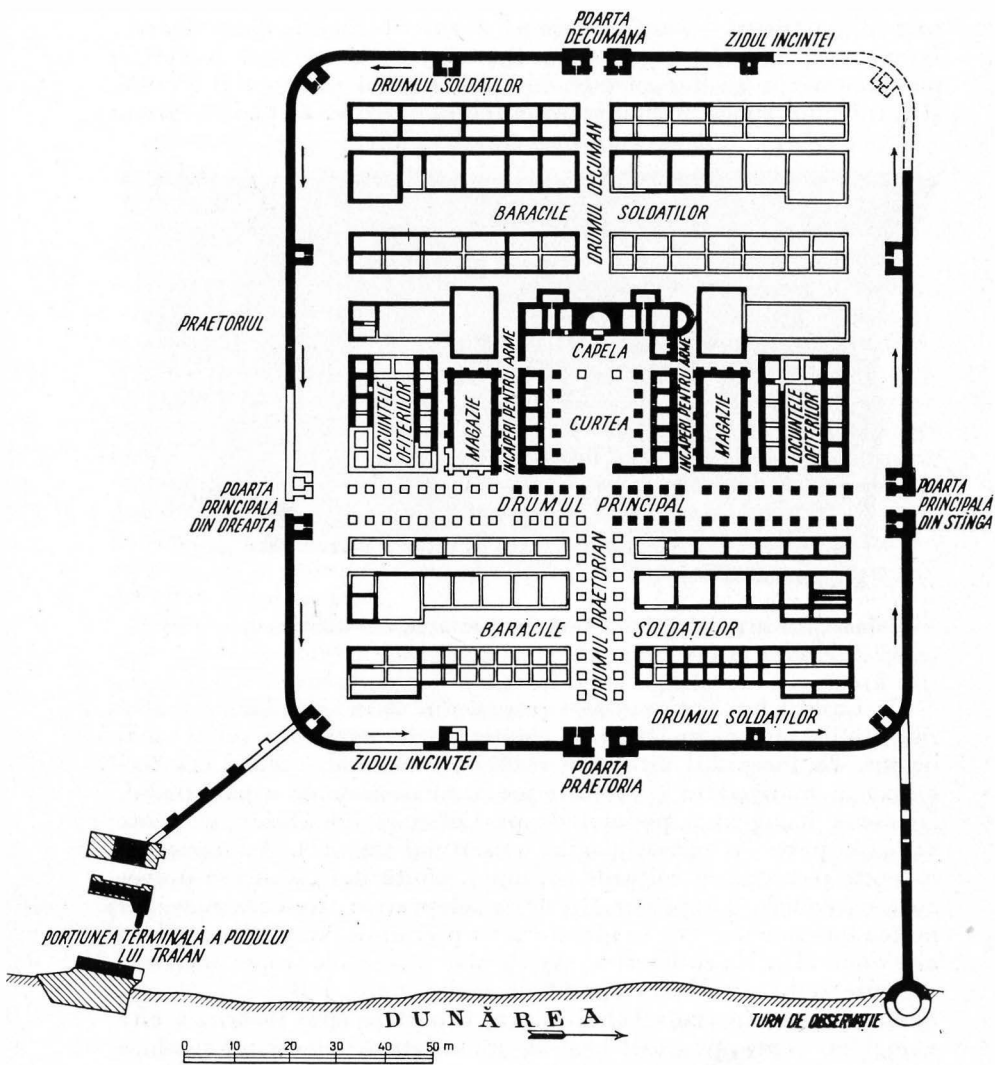
Sînt ruinele unei puternice tabere militare de pe vremea romanilor — castrul de piatră — care, în timp, a suferit mai multe refaceri. Istoria acestor ruine cuprinde trei mari perioade, cărora le corespunde: castrul lui Traian (sec. II e.n.), castrul din secolul IV—V și turnul din epoca stăpînirii bizantine din secolul al VI-lea.

11. Inaugurarea podului de la Drobeta (scenă de pe Columna lui Traian)

1. *Castrul lui Traian* a fost primul din seria cetăților de piatră ridicate de romani în Dacia, și zidăria lui formează stratul cel mai de jos. La începutul ultimului război cu Decebal, castrul era terminat în mare parte și avea importanta misiune de a păzi podul. În scena inaugurării podului de pe Columna lui Traian se poate vedea în partea stîngă o imagine a castrului (fig. 11). Aci apare ca o cetate pătrată, cu colțurile rotunjite, zidită din blocuri și prevăzută cu crenele de apărare. În ea se adăpostesc trei construcții, la mijloc una mai mare ce se identifică cu pretoriul, iar pe flancurile ei alte două identice cu ferestre, care formau magaziiile trupei (*horrea*).

Spre sud, castrul era apărat de malul înalt al Dunării. Ogașul adînc, denumit azi al «Tăbăcarilor», îl proteja spre răsărit, o altă vale îl ferea spre apus, astfel că singura sa latură vulnerabilă rămînea aceea de la nord. Din schița lui Marsigli (schița VI) rezultă că în jurul castrului se săpase un șanț larg și adînc de apărare, care a fost

III. Castrul roman de la Drobeta în sec. II—III (după D. Tudor)

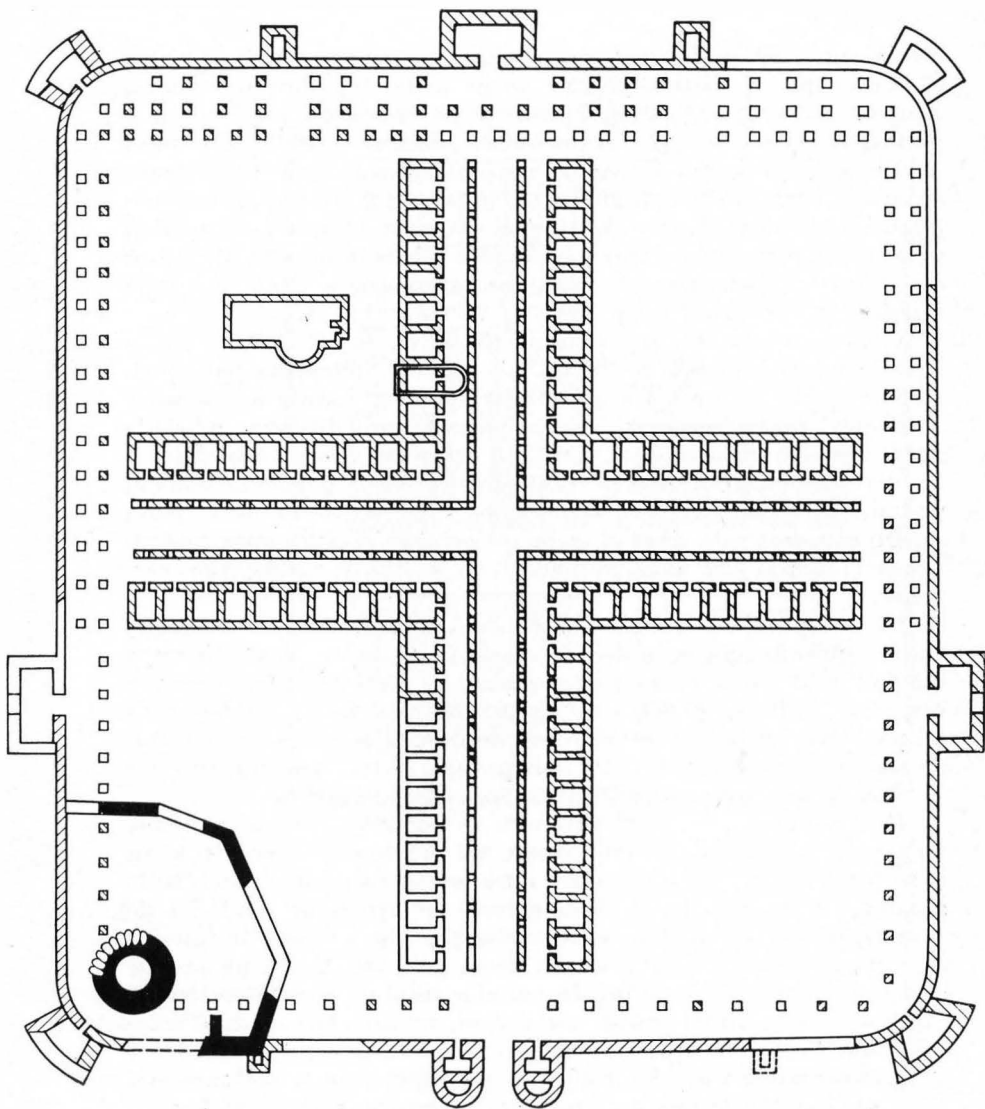
ulterior acoperit cu dărîmături și clădiri. Din aceeași schiță deducem că, împreună cu castelul *Pontes* de pe malul iugoslav al Dunării, castrul forma o unitate defensivă și puternică în jurul podului roman. Dintr-o inscripție fragmentară, aflată în ruinele lui și pusă în cinstea împăratului Traian, se pare că zidirea castrului s-a făcut de *cohors I Antiochensium*, desigur și cu ajutorul altor trupe concentrate aci în anii 102—105 e.n. Cum el era legat de apărarea podului, probabil că planurile castrului s-au făcut tot de arhitectul Apollodor din Damasc. Definitivarea lucrărilor interioare a avut loc după terminarea cuceririi Daciei.

Castrul (schița III) era lung de 136,50 m, lat de 123,50 m, cu laturile lungi orientate nord-sud și poarta pretoriană spre pod. După regulile de orientare a castrelor romane, dictate de cerințele strategice, *porta praetoria* trebuia plasată spre dușman, adică la nord, dar aici misiunea castrului fiind aceea de apărare a podului a fost fixată la sud. Alte trei porți identice ca formă și mărime existau pe mijlocul celorlalte trei laturi: *porta decumana* la nord, *porta principalis dextra* la apus și *porta principalis sinistra* spre răsărit. Ultimele două sînt mai apropiate de colțurile sudice ale castrului.

Fiecare poartă avea o deschidere de 3 m, era păzită de cîte două turnuri pătrate puțin ieșite în afară și aveau un etaj. Intrarea dintre turnuri era barată de două rînduri de porți de lemn, deasupra cărora se întindea o boltă de cărămidă. Este foarte probabil ca cel puțin zidăria de la porți să fi fost îmbrăcată în exterior cu blocuri de piatră cioplită regulat. Pe sub pavajul porții, apa din interior se scurgea spre șanțul din jurul cetății, prin canale zidite.

Din zidul de incintă al castrului se păstrează numai temeliele groase de 1,50 m. La origine, acest zid era înalt de cca. 4,50 m și se termina cu crenele; dinspre interior era sprijinit de un val de pămînt, lat de 6 m, pe a cărui creastă un drum de rond, lat de 2,50 m, permitea circulația sentinelilor și a luptătorilor. În interior și la poalele valului exista un alt drum (*via sagularis*), pe care se circula cu materiale de luptă. În exterior zidul de incintă era înconjurat de o platformă lată de circa 2 m, numită *berma*, după care urma un șanț fără apă.

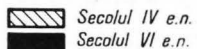
La cele patru colțuri rotunjite și pe mijlocul unor sectoare mai lungi ale zidului de apărare apar alte turnuri defensive de aceeași formă și mărime ca acelea cunoscute la porți. Rolul lor era de a apăra zidul prin lovituri date din flanc asupra dușmanului.

SCARA

LEGENDA

IV. Cetățile din sec. IV—VI de la Drobeta (după D. Tudor)

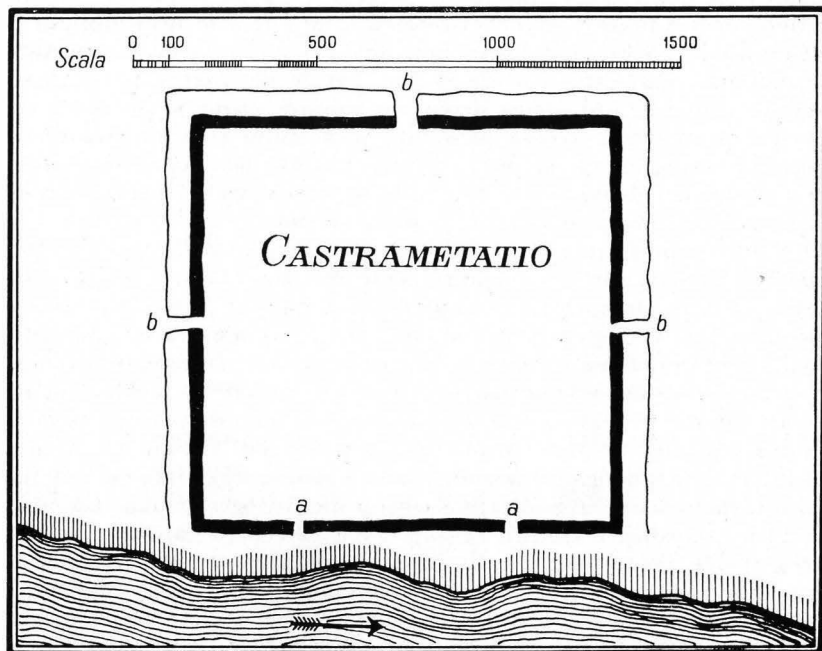
În interiorul castrului existau trei drumuri principale care duceau spre centrul lui, în locul ce se rezervase pretoriului, adică clădirii comandamentului. Între acesta și poarta pretoriană se întindea calea pretoriană (*via praetoria*), lată de 5,75 m și mărginită cu un dublu portic de coloane, larg de 3,20 m. De la aceste portice se mai păstrează azi, din loc în loc, bazele de piatră pe care se înălțau coloanele. Al doilea drum, de aceeași lățime și prevăzut cu portice pe margini, trecea prin fața pretoriului și unea cele două porți laterale (*via principalis*). Între poarta decumană și spatele pretoriului, un drum mai strîmt și fără portice servea pentru circulația vehiculelor cu materiale (*via decumana*).

Clădirea pretoriului era lungă de 33 m și lată de 32,50 metri. În față avea o curte descoperită (*atrium*) de 22,80 m × 18,75 m și de jur împrejur un portic acoperit. Pe aripile de apus și de răsărit ale acestei curți descoperite erau cîte cinci camere pătrate (3,30 m × 3,35 m), destinate păstrării armamentului (*armamentarium*). Deasupra acestora exista poate un etaj cu camere de locuit. Tot în această curte, pe partea stîngă a intrării, un bloc de piatră susținea cîndva o statuie de bronz, probabil a împăratului Traian. La mijloc, pe întreaga lățime a pretoriului, se afla «sala sacră», lată de 7,40 m, folosită pentru ședințe. Al treilea grup de încăperi dispuse simetric pe latura nordică a clădirii (*æcus*) avea la centru capela în forma unei abside (*sacellum*), loc de păstrare pentru steagurile trupei și imaginile zeilor adorați. O cameră subterană (sub capelă) adăpostea tezaurul garnizoanei. Restul încăperilor de pe această aripă aveau instalații de încălzire la subsol (*hypocaustum*) și, împreună cu cele de la etaj, erau destinate unor oficii de administrație.

Două magazii (*horrea*) de aceeași formă și mărime (12 m × 23 m), cu contraforți în exterior, flancau pretoriul și păstrau proviziile trupei. Între ele și porțile laterale se afla cîte o clădire cu curte centrală și mai multe camere puse în șir, ce puteau fi locuințe pentru ofițeri. Restul suprafeței castrului era ocupat de barăci de trei tipuri, cu mai multe camere, în care locuiau soldații. De la colțurile sudice ale castrului porneau ziduri pînă la Dunăre, pentru a închide un teren în fața căruia se găsea probabil portul militar.

Castrul lui Traian distrus de cîteva ori și tot de atîtea ori reparat sau refăcut, se va fi păstrat și după părăsirea Daciei. Descoperirea monedelor romane de aramă, a ceramicii și a unor cărămizi cu ștampila legiunilor a V-a Macedonica și a XIII-a Gemina arată că Aurelian a menținut cîteva capete de pod pe malul stîng al Dunării

ocupate de garnizoane romane. Între aceste importante puncte strategice se numără și Drobeta.

V. Castrul roman de la vest de Drobeta (după Marsigli)

2. *Fortificațiile din secolele IV—V e.n.* s-au suprapus peste perimetrul castrului zidit de Traian. Despre o nouă cetate amintește în secolul al X-lea călătorul și împăratul bizantin Constantin Porphyrogenetul care spune: «...se află mai întâi de aici încolo, înspre părțile Ungariei, podul împăratului Traian, care pod este la o depărtare de trei zile față de Belgrad și lângă el se mai găsește cetatea sfântului și marelui împărat Constantin».

Zidăria castrului constantinian se întindea deasupra celui din secolele II—III, pe care l-a nivelat, în mare parte (schița IV). Vechiului zid de incintă i s-au adus importante modificări, mai ales la porți și turnurile de colț, care au fost scoase în afară ca să cores-

pundă nevoilor de apărare specifice secolului IV e.n. La colțurile cetății s-au zidit turnuri noi, de forma unui sector de cerc, cu ziduri groase de doi metri și cu o cameră mai mare (5 m × 12 m). Alte turnuri mai mici, dar se pare masive, au apărut pe laturile înguste ale castrului, între colțuri și porți. Este posibil ca aceste turnuri să fi avut un acoperiș orizontal pe care se așezau mașini balistice cu tragere lungă.

Locul porților a rămas același, dar apărarea lor s-a organizat după un alt sistem. La porțile de est și vest apare un singur turn, în afara zidului de incintă, cu o cameră de mărimea 5,30 m × 8 m în care se putea intra dinafară, printr-o deschidere nu mai largă de 2 m. Poarta nordică, direct expusă atacurilor barbare, a fost blocată cu totul printr-un turn de aceeași formă și mărime. Singura poartă accesibilă pentru vehicule a rămas cea sudică și, la ea, se ajungea pe un drum ce urca lateral dinspre Dunăre. Ea era flancată de două turnuri ieșite mult în afara liniei zidului de apărare, fiecare din ele avînd 8 m lungime și 7 m lățime. Aceste turnuri erau rotunjite în afară și aveau cîte două camere la parter, care se repetau probabil și la etaj.

Acum, cetatea adăpostea mai multe unități de cavalerie și fiind izolată la nord de frontiera dunăreană a imperiului, situația impunea o nouă organizare a interiorului ei. De-a lungul zidului de apărare, valul de pământ a fost înlocuit cu unul pînă la trei rînduri de stîlpi de cărămidă (0,80 m × 0,80 m), avînd între ei distanța de trei metri. Niște grinzi sprijinite pe acești stîlpi au dat posibilitatea ridicării unor barăci de lemn ce serveau ca magazii, grajduri pentru vite, iar în partea de sud a castrului, poate, și ca locuințe pentru soldați. Acoperișul barăcilor din imediata apropiere a zidului de incintă, format din birne puternice de lemn așezate orizontal, constituia un pod larg pe care se puteau amplasa mașini balistice. La cetatea Sucidava, zidită tot de Constantin cel Mare (306—337 e.n.) s-au găsit urmele unor astfel de barăci.

Nu au mai fost menținute nici vechile construcții romane din centrul castrului. În locul lor a apărut un complex de pavilioane în unghi drept și formînd un plan cruciform. Ele cuprindeau 84 de camere, în general de mărimea 3,50 m × 4 m, așezate în lungul drumurilor ce se întretaiau în mijlocul castrului. În fața fiecărui pavilion, spre stradă, camerele aveau cîte o ușă ce se deschidea către un coridor continuu sprijinit pe stîlpi legați între ei cu o mică prispă (schița VII) Drumurile dintre pavilioane aveau lățimea de 6,45 m. Planul cruci-

form își găsește analogii la o serie de construcții din vremea lui Diocletian (284 — 305 e.n.), precum și la altele aparținând tot epocii constantiniene.

După distrugerile lui Attila care au însemnat și sfârșitul acestei cetăți și, mai târziu, în vremea bizantină, peste ruinele castrului constantinian s-au ridicat, se pare, unele construcții mai mici.

3. *Turnul lui Iustinian* a fost înălțat la colțul de sud-vest al castrului, în secolul al VI-lea. Unii cercetători atribuie acestei construcții defensive o origine medievală târzie, ceea ce pare puțin probabil, deoarece Gr. Tocilescu a găsit în interiorul turnului material arheologic bizantin.

La începutul secolului al VI-lea, Imperiul Bizantin revine la Dunăre și pornește la restaurarea mai multor cetăți și orașe. Istoricul Procopius, vorbind despre construcțiile lui Iustinian, pomenește de fortăreața *Theodora* de pe malul oltean, în fața castelului *Pontes*. Despre aceasta știrile lui sînt însă confuze. Pe de o parte arată că a fost clădită de Traian, deși ea poartă numele soției lui Iustinian. Descoperirile arheologice din turn (monede și tipare pentru turnat obiecte de bronz), datînd din secolul al VI-lea, duc la concluzia că puternicul turn de apărare s-a clădit în același timp, la aceasta limitîndu-se lucrările de restaurare atribuite lui Iustinian, aduse vechiului castru al lui Traian și Constantin. Denumirea de *Theodora* a înlocuit toponimicul *Drobeta* dispărut o dată cu distrugerile lui Attila.

Fortificația se compunea dintr-un turn circular cu diametrul de 12,20 m, zidurile de temelie fiind late de 2,40 m. Accesul în singura cameră (diametru 7,40 m) se făcea pe o scară cu 2—3 trepte de piatră, situată la răsărit. Din vechiul turn se mai păstrează acum doar temelia înaltă de aproximativ 1 m. El a fost dărîmat de turci, iar materialul a fost folosit la construcția cetăților de la Cladova (în fața orașului Turnu Severin) și Vidin (Bulgaria). Turnul se afla într-o curte împrejmuită de zid care folosea și o parte din zidul vechiului castru. În incinta acesteia exista se pare și o fîntînă. Șanțul adînc de 4,75 m care înconjură zidul de apărare a distrus cea mai mare parte din construcțiile anterioare.

În temelia masivă a turnului s-au găsit încastrate nouă mari inscripții funerare, care au fost folosite ca material de construcție. Primele două epitafe ce datează din secolul al II-lea e.n. vorbesc despre soldatul Liccaius, fiul lui Vinens, care făcea parte din *cohors III campestris*, a murit la Drobeta, în vîrstă de 40 de ani, și a fost îngropat de moștenitorul său, Linda Severus, despre negustorul

Primul Aelius Ionicus, îngropat prin grija soției, a fiului și a liber-tului său Aelius Primitivus (fig. 39). Două epitafe pomenesc numele veteranilor Caius Iulius Melgidianus din legiunea a V-a Macedonica și Publius Aelius Diophantus din cohorta a V-a a Galilor, care a trăit 86 de ani și a fost înmormântat la Drobeta de către moștenitoarele sale, fiica și o libertă numită Aelia Eutychia (fig. 37). A cincea lepede funerară, una dintre cele mai interesante din întregul grup, ne-a transmis numele medicului militar Marcus Valerius Longinus, mort la 23 de ani și deplins de părinții săi. Pentru faptul că adusese importante servicii medicale orașului, fusese răsplătit cu insignele de consilier comunal al municipiului.

Toate aceste pietre, lucrate în calcar de Breznița, au aceeași formă și sînt încadrate de o ramă ce închide inscripția.

VII. BĂILE ROMANE

Băile cu apă caldă și rece (*thermae*) sînt clădirile cele mai frecvent întîlnite pe lîngă castru și în cartierele orașelor romane. La Drobeta vor fi fost multe instalații de băi publice, dar pînă acum, nu s-au descoperit decît urmele unui singur monument de acest fel. Situat sub rîpa Dunării, la 150 m spre apus de capul podului roman, putea servi ca baie, atît pentru soldați, cît și pentru populația civilă (schița VIII).

Clădirea cuprindea trei părți distincte, aripa ei de apus fiind cea mai caracteristică. În centrul clădirii se afla o sală dreptunghiulară (5,65 m × 7,30 m) din care se deschidea cîte o vatră-cuptor (*praefurnium*), în trei direcții deosebite. Aceasta era camera de încălzire (E) în care se depozita combustibilul și lîngă gura cuptoarelor, într-o groapă pătrată (1,50 m × 1,80 m), se îngrămădea cenușa. Cele trei camere din jurul ei (B,A,D,) aveau subsolul susținut de stîlpi din cărămidă pătrată, înalți de circa 60 cm, (*hypocaustum*). Flăcările și căldura de la cele trei vetre ale camerei de încălzire pătrundeau printre acești stîlpi și încălzeau niște albiu mari de bronz, pline cu apă și fixate în pardoselile așezate pe capetele stîlpilor. Săpăturile au scos la lumină multe fragmente ale albiilor de bronz. Pe vetrele de foc, se mai încălzeau bolovani de rîu care, aruncați în bazine, produceau aburi fierbinți (*laconicum*).

Subsolul celor trei camere era pavat cu cărămizi mari, iar tavanul lor susținut de stîlpii patrulateri din cărămizi (0,28 m × 0,28 m ×

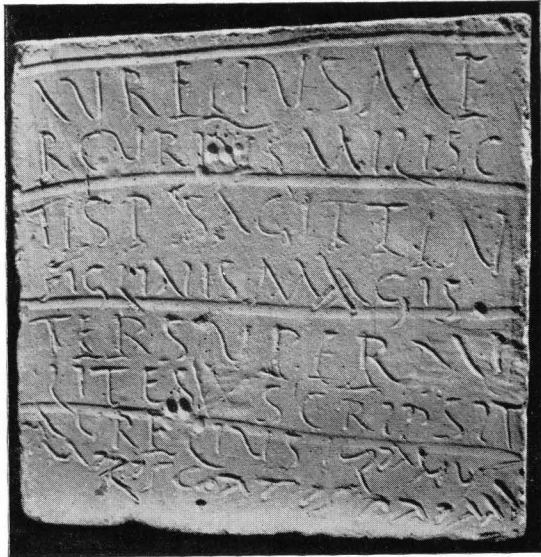
× 0,70 m) era din beton cu var și cărămidă pisată (*opus signinum*) turnat peste o podea de cărămizi mari. Cea mai mare (B) dintre camere (10,20 m × 4 m) era destinată bazinelor cu apă caldă (*caldarium*). La extremitatea ei vestică se afla (C) o albie (*labrum*) tot cu apă caldă, în care se aruncau bolovanii înroșiți în foc, pentru baia de aburi fierbinți. Aceasta era sala ce se cerea a fi cel mai bine încălzită, de aceea pe pereții ei, sub tencuială, existau canale de aducțiune a căldurii și fumului de la subsol, formate din tuburi de lut și cărămizi cu colțari (*tegulae mammatae*). În camera vecină de la sud (A) funcționa probabil o sală cu aer cald și uscat (5,20 m × 5,20 m) pentru sudații (*tepidarium*). Camera de la sud (D), încălzită și ea prin subsol, era, se pare destinată vestiarului (*apodyterium*). Pentru baia de apă rece (*frigidarium*) existau două bazine plasate în sala (6 m × 5,50 m) prin care se intra în clădire, păstrată azi numai parțial. Aceasta era pavată cu cărămizi fixate în beton.

Pe latura nordică a clădirii exista un bazin circular cu diametrul de 5,50 m în care se cobora pe o scară din două trepte (F); urma al doilea bazin cu apă rece, de formă pătrată (3 m × 3 m) și mai adânc, care avea și el scară de acces (G). Pereții acestuia fuseseră căptușiți cu beton de var colorat în cărămiziu. În acest bazin s-a găsit capul unei statui de bronz aparținând unei împărătese romane (sec.

12. Conductă de alimentare cu apă a băilor romane

13. Cărămidă romană
cu numele meșterului
cărămidar Iulianus.

III e.n.). Pentru evacuarea apei spre Dunăre, ambele bazine aveau câte un canal subteran. Întreaga instalație termală se alimenta cu apa adusă pe o conductă din tuburi mari de teracotă (fig. 12). Apa era captată probabil de la izvoarele bogate ale Ogașului Fîntînilor și prin conducta îngropată sub rîpa ce se află la est de actuala școală medie nr. 1 și la sud de tribunal era adusă pînă la băi.

La răsărit de această aripă a băilor se păstrează o parte din resturile a șapte camere orientate spre sud, a căror destinație nu se poate stabili (I—O). Prin analogie cu descoperirile din alte părți, le putem atribui diferite funcții: săli de jocuri distractive, săli de lectură, de conversații, de odihnă, bufet etc.

Pe platoul din partea de nord-est a băilor se observă ruinele unui portic (T) care înconjurase o mare curte (P — cca. 27 m × 29 m). Deși zidăriile sînt grav avariate, se poate totuși deduce că era o palestră (*ephebeum*) pentru exerciții fizice care aveau loc în curtea acoperită cu nisip (P). La colțul de sud-est al ei, se prevăzuseră, se pare, mai multe cabine cu dușuri de apă rece și caldă, pe care le vor fi folosit atleții după terminarea exercițiilor de palestră.

Singurele documente pentru stabilirea istoriei acestor terme sînt cărămizile scrise cu numele legiunii a V-a Macedonica și ale cohorței I sagittariorum. Starea zidărilor arată că băile au fost reconstruite și reparate mereu în secolele II—III e.n. Despre ultima lor refacere (sec. III) ne informează o inscripție intactă, așternută pe una din cărămizile ce pardoseau bazinul circular (fig. 13) în care se spune că lucrarea s-a făcut de Aurelius Mercurius, soldat al cohorței I de arcași (*cohors I sagittariorum*), meșter în lucrări de pămînt ars și avînd sub ordinele sale 60 de soldați constructori. Inscripția de pe cărămida respectivă fusese gravată de către Aurelius Iulianus, din aceeași unitate. Pe unele cărămizi ale bazinului s-au găsit desenate siluete de plante și alte figuri.

VIII. MUZEUL REGIUNII «PORȚILOR DE FIER»

Majoritatea descoperirilor făcute pînă azi se păstrează în Muzeul situat într-un local construit lîngă ruinele castrului. El a luat ființă în mod oficial în 1912, cu piesele aflate în colecțiile fostului liceu «Traian» și cu obiectele rămase de pe urma săpăturilor mai vechi. Săpăturile arheologice și descoperirile din ultimii 50 de ani făcute la Turnu Severin și în regiunea înconjurătoare au contribuit la îmbogățirea colecțiilor sale.

Prin contopirea sa recentă cu muzeul «Dr. C. I. Istrati» din Palatul Cultural de la Turnu Severin, acest muzeu a devenit unul dintre cele mai mari din țară.

Materialul arheologic mai important, expus în muzeu, este organizat pe perioade. Se pot vedea vitrinele cu materiale arheologice privitoare la comuna primitivă, cu piese din perioada paleolitică pînă în secolul I e.n. De remarcat, între acestea, sînt importante resturi ale culturilor materiale neolitice (Vincea, Turdaș, Sălcuța, Coțofeni etc.), depozitul de obiecte de bronz de la Bilvânești, apoi vitrina rezervată antichităților dacice și celtice (săbii, ceramică etc.).

Sînt apoi vitrinele cu material arheologic roman: unelte de muncă, conducte pentru canalizare, cărămizi și țigle stampilate, ceramică, arme, reliefuri în marmură etc. Centrul unei săli este ocupat de o machetă a capătului nordic al podului lui Traian (reconstituire după ing. Edgard Duperrex 1906). Este expus totodată un pilon

de stejar fragmentar și ascuțit la capăt, extras dintr-un picior al podului roman cu ocazia dărîmării lui de către serviciul hidraulic de pe Dunăre (1909). O mare parte a materialului roman se conservă și în depozitele muzeului. Între acestea se găsesc multe inscripții funerare, sarcofage, coloane și diferite sculpturi în piatră, toate descoperite la Drobeta.

Mai sînt expuse materiale din epoca feudală, în marea lor majoritate scoase din săpăturile cetății Severinului (« Turnul lui Sever»). Într-o vitrină se văd unelte de producție (fier de plug, sape, seceri, topoare, nicovale etc.), iar în altele, materiale ceramice (sec. XIV—XV) cu unele vase smălțuite și ornamentate cu flori. Se succed vitrinele cu armament (țeavi de tun, cămăși de zale, săbii, pistoale, puști cu cremene etc.). Un grup de vitrine a secției feudale oferă vizitatorului monede vechi românești (Vlaicu, Mircea cel Bătrîn, etc.), piese maghiare și cîteva obiecte de podoabă.

În curtea muzeului se adăpostesc de asemenea multe monumente cioplite în piatră. Unele inscripții, coloane și sculpturi în piatră au fost lăsate între ruine, pe locul descoperirii lor.

În perioada stăpînirii romane în Dacia, datorită așezării sale geografice și a podului lui Traian, Drobeta a fost una dintre cele mai importante porți ale provinciei, prin care s-au scurs spre Imperiul Roman o mare parte a bogățiilor exportate de cuceritori, din provincia de la nord de Dunăre. Așa se explică dezvoltarea ei urbanistică, eterogenitatea populației și tenacitatea romanilor de a o menține în granițele imperiului, chiar și după evacuarea Daciei.

Ca principală cheie de control a trecerii pe apă și pe uscat de la « Porțile de Fier », stăpînirea așezării de aici a fost obiectul unor importante lupte, atît în antichitate, cît și în evul mediu, urmate de distrugerii și refacerii succesive ale așezării și ale cetăților de pază de acolo.

O atenție deosebită pentru relicvele acestor epoci s-a acordat numai după 1944. Ruinele antice și medievale de la Turnu Severin sînt astăzi îngrădite, consolidate și amenajate și primesc continuu numeroși vizitatori. Interesul publicului pentru istoria lor, pentru păstrarea lor, rezultă și din grija locuitorilor și a autorităților locale de a semnală muzeului regiunii « Porților de Fier » toate descoperirile arheologice ce se produc pe aria vechiului oraș roman.

În jurul acestor mărturii ale trecutului au crescut și sînt create, în anii puterii populare, o serie de mari obiective economice și industriale. Șantierul naval de la Turnu Severin (situat pe locul unde exista un cimitir roman) s-a dezvoltat puternic și an de an lansează pe apă numeroase vase pentru navigația noastră fluvială, iar la răsărit de orașul Turnu Severin, în afara zonei de ruine antice, este în curs de construcție unul dintre cele mai mari combinate forestiere din țara noastră.

SCURTĂ BIBLIOGRAFIE

1. * * * *Istoria Romîniei*, vol. I, Bucureşti, 1960, Editura Academiei R.P.R.
2. AL. BARCĂCILĂ: *Noi monumente funerare din Drobeta*, în *Arhivele Olteniei*, 1932, nr. 61—62 (extras)
3. AL. BARCĂCILĂ: *Monumentele religioase ale Drobetei, cu noi descoperiri arheologice*, în *Arhivele Olteniei*, 1934, p. 69 şi urm.
4. AL. BARCĂCILĂ: *Une ville daco-romaine: Drubeta*, Bucureşti 1938, (extras din *L'Archéologie en Roumanie*)
5. C. DAICOVICIU: *La Transylvanie dans l'Antiquité*, Bucureşti 1945
6. GR. FLORESCU: *Castrul roman Drobeta*, în *Revista istorică romînă*, III, 1933, p. 54 şi urm.
7. L. F. de MARSIGLI: *Déscription du Danube etc.*, t. II, Haga 1744
8. V. PÂRVAN: *Ştiri nouă din Dacia Malvensis*, în *Analele Academiei Romîne*, t. XXXVI, *Memoriile Secţiei Istorice* nr. 2, Bucureşti, 1913
9. V. PÂRVAN: *Getica. O protoistorie a Daciei*, Bucureşti 1926
10. C. PATSCH: *Drobeta*, în *Pauly-Wissowa, Realencycl.*, V. coloana 1710 urm.

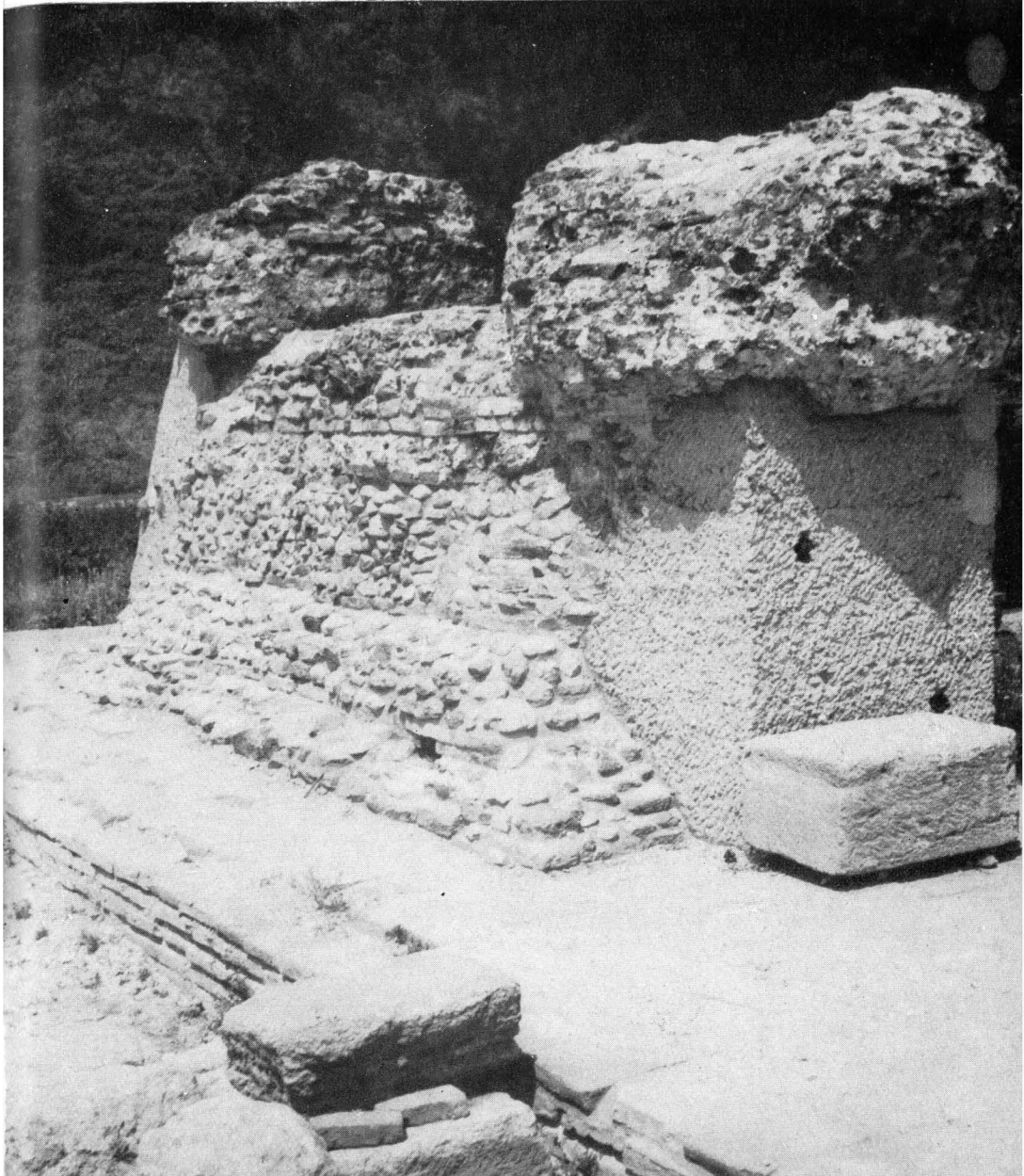
11. GR. TOCILESCU: *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, București, 1900
12. D. TUDOR: *Podul lui Traian de la Drobeta*, în *Arhivele Olteniei*, 1931, p. 149 urm.
13. D. TUDOR: *Iupiter Zbelsourdos à Drobeta*, în *Revista istorică română*, XVII, 1947, p. 70 și urm.
14. D. TUDOR: *Istoria sclavajului în Dacia romană*, București, 1957
15. D. TUDOR: *Oltenia romană*, ed. a II-a București, 1958

ILUSTRĂȚII

14. Piciorul podului lui Traian de pe malul românesc

15. Portalul podului de pe malul românesc

16. Vedere generală asupra ruinelor fortificațiilor romane și bizantine (sec. II—VI e.n.)

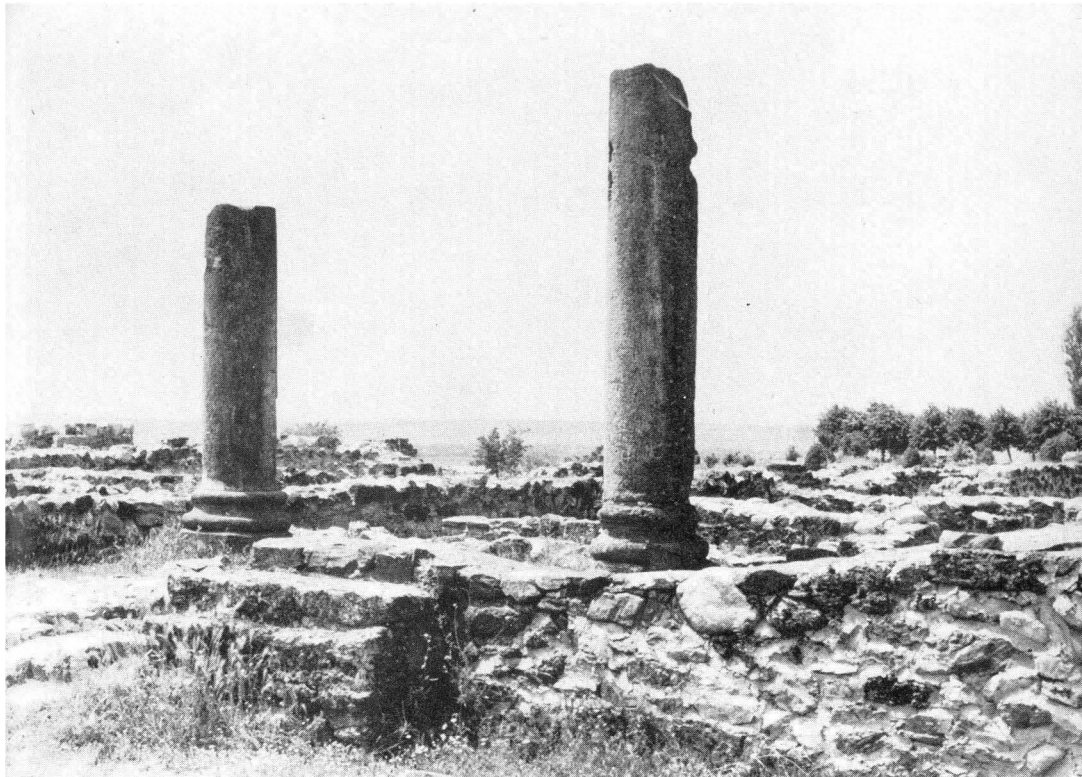
17. Castrul Drobeta (colțul de sud-est)

18. Drumul principal din castru

19. Castrul Drobeta (locuințe pentru soldați, din sec. IV—V)

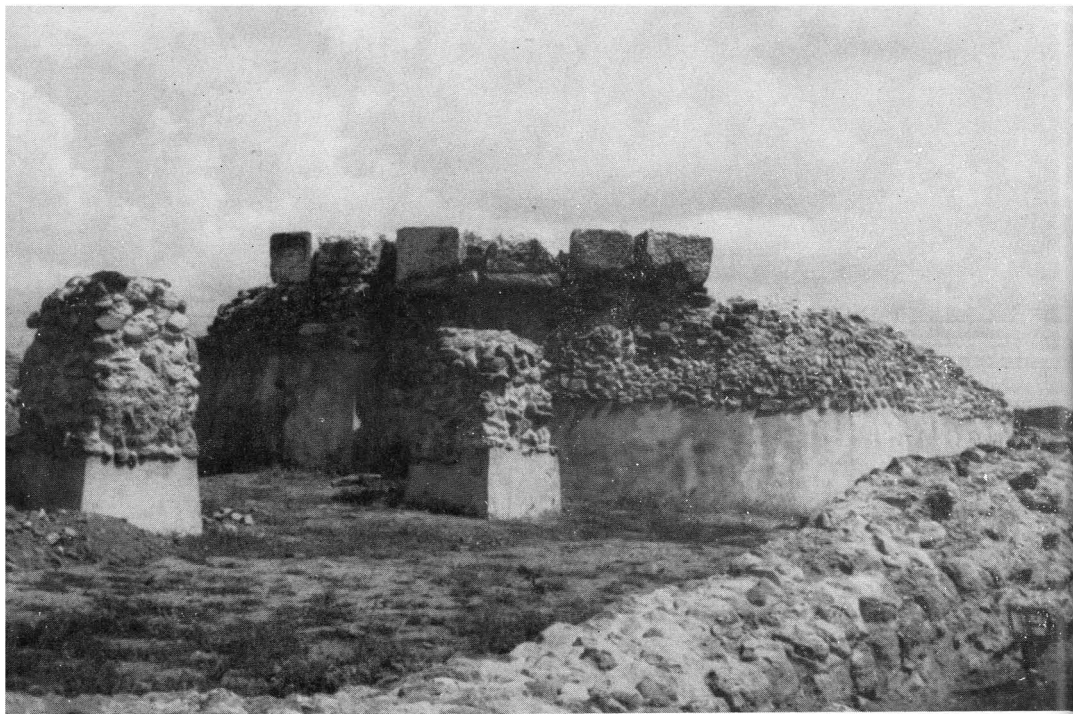

20. Curtea pretoriului

21. Ruinele pretoriului

22. Turnul lui Iustinian

23. Urmele capei pretoriului

24. Zidul cu turnuri de apărare ale cetății din secolul al IV-lea e.n.

25. Ruinele porții decumane

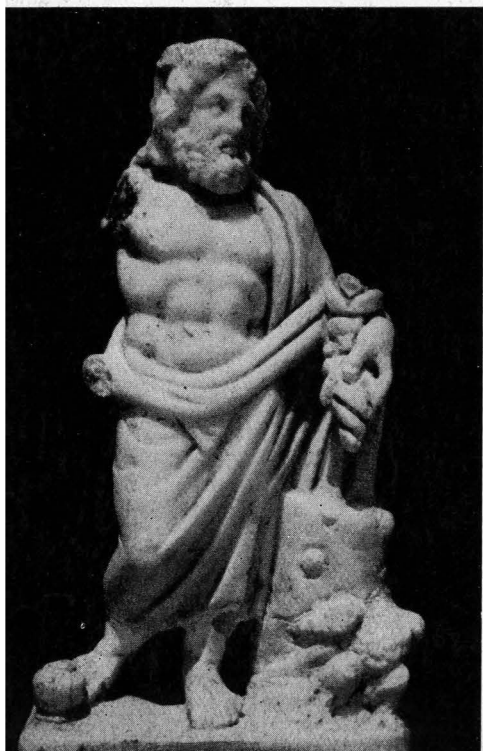

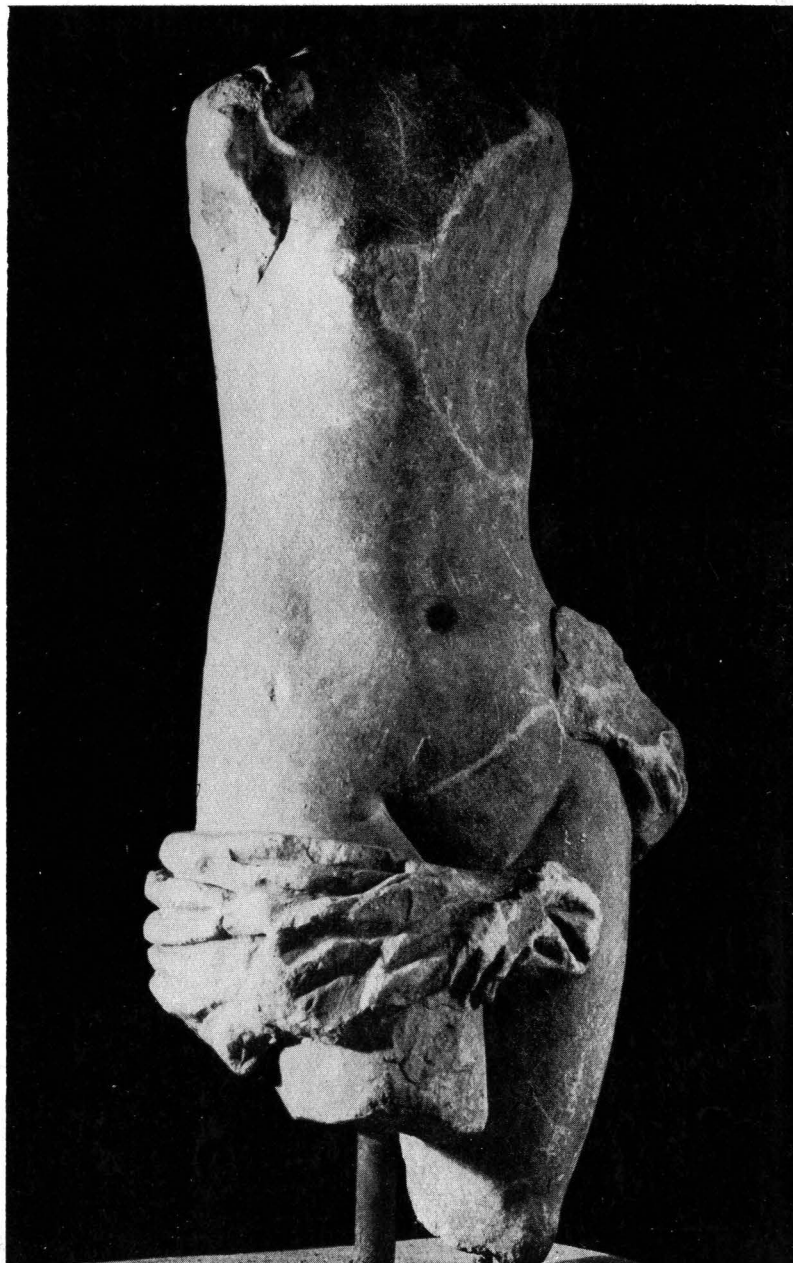
26. Bazinul pătrat
de la terme

27. Ruinele băilor
romane (în 1938)

31. Fragment dintr-o statuie de marmură a zeiței Venus

28. Gură de încălzire,
de la băile romane

29. Figurină din
marmură a lui Iupi-
ter

30. Figurină din
bronz a zeiței Vic-
toria

32. Figurine din bronz și teracotă

33. Dedicatie Marei Mame a zeilor facuta de Abuccia Claudiana (secolul al II-lea e.n.)

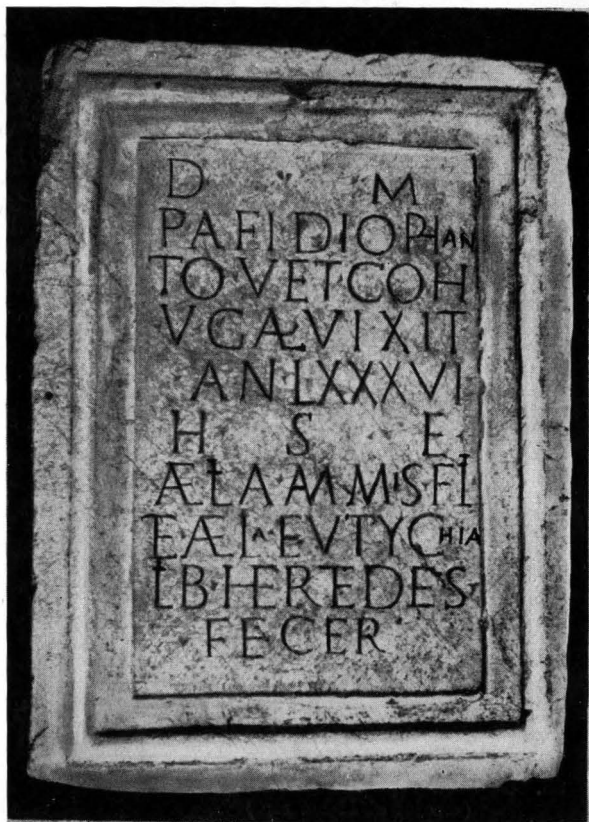
34. Statuetă reprezentînd un geniu funerar

35. Sculptură de pe un monument funerar
(secolul al II-lea e.n.)

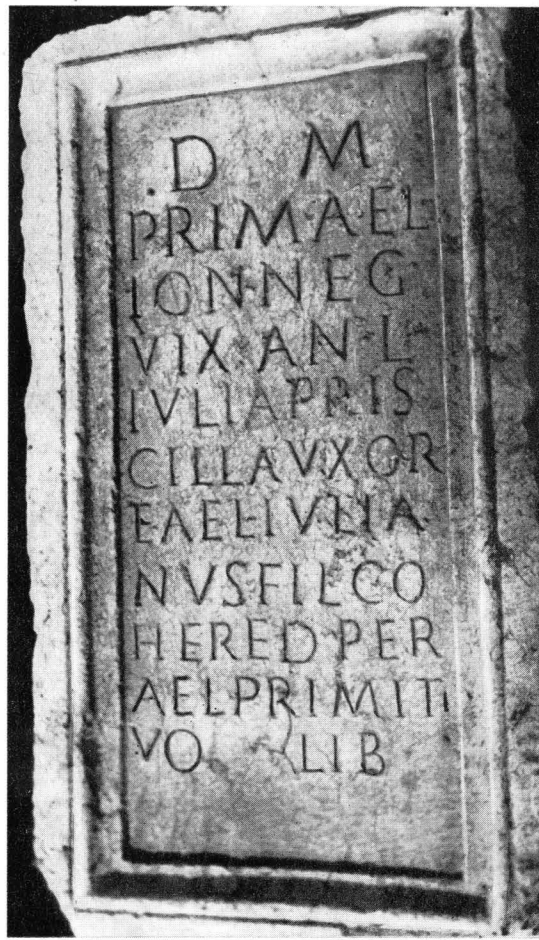
36. Monument funerar (secolul al II-lea e.n.)

37. Piatra funerară a veteranului Publius Aelius Diophantus

38. Piatră funerară a veteranului
Iulius Bassus

39. Piatra funerară a negustorului Publius
Aelius Ionicus

41. Piatra funerară a familiei lui Iulius Herulanus (secolul al III-lea e.n.)

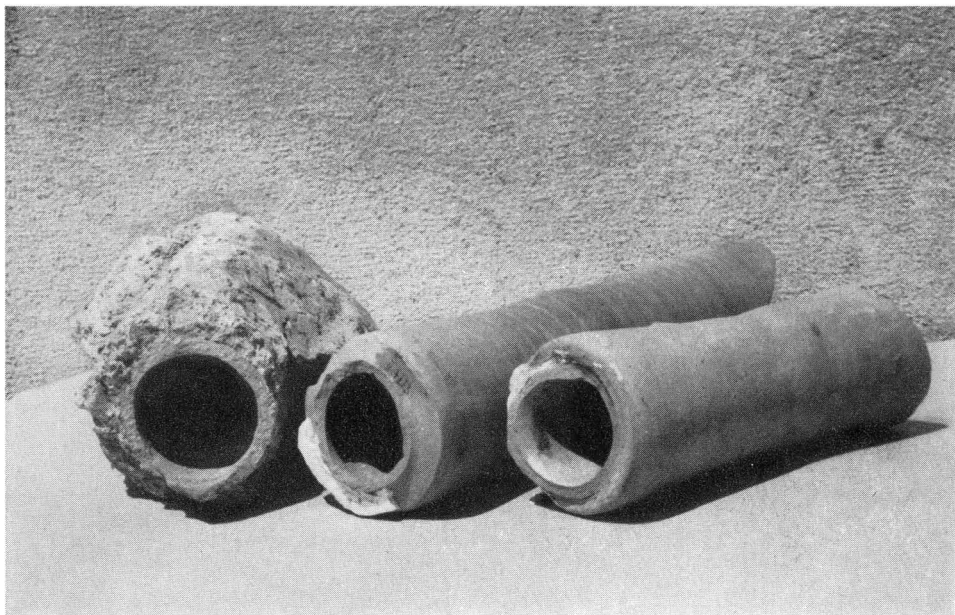
42. Muzeul regiunii «Porților de Fier», din Turnu Severin

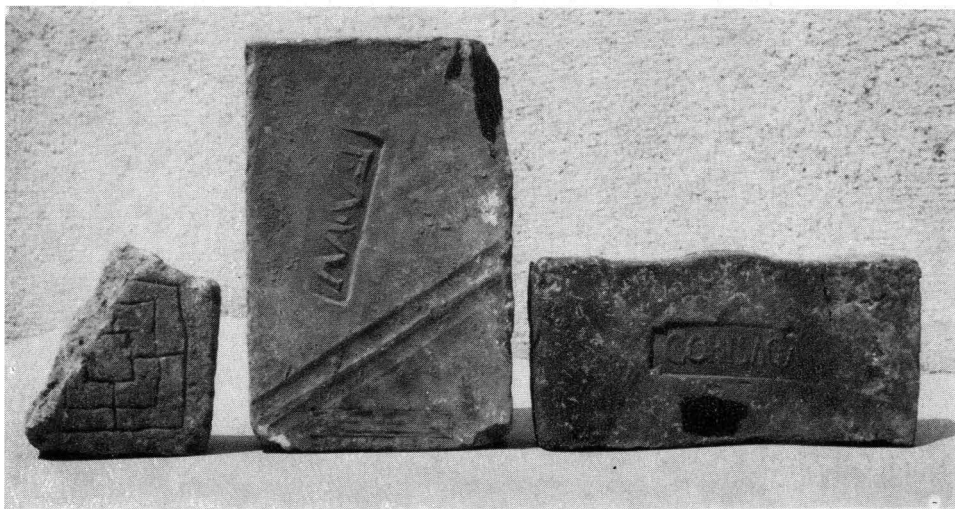
43. Ceramică romană (sec. II—III e. n.)

44. Opaite romane (sec. II—III e.n.)

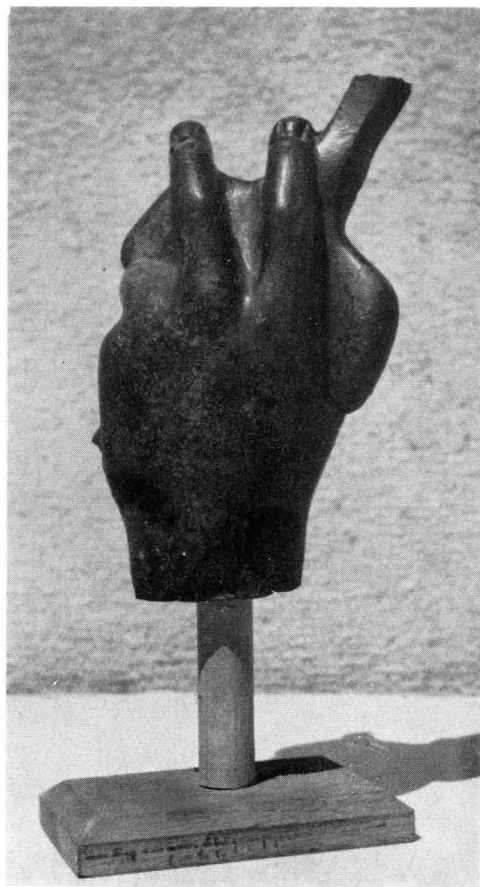

45. Tuburi romane din lut

46. Cărămizi romane cu ștampile și un țintar
<https://biblioteca-digitala.ro>

47. Fragment de la o statuie de bronz

48. Mîna înarmată de la o statuie de bronz

LISTA ILUSTRĂȚILOR

În text :

1. Dunărea la Turnu Severin
2. Lespede de marmură pusă în sănătatea împăratului Septimius Severus și a fiilor săi, cu ocazia inaugurării oficiului vamal din Drobeta
3. Basorelief al zeului Iupiter
4. Figurină din bronz a zeului Mithras
5. Cap de la o statuie așezată pe mormântul unui copil (secolul al III-lea e.n.)
6. Cap de la o statuie de marmură a zeului Iupiter Dolichenus
7. Picioarele podului lui Traian în apele scăzute ale Dunării, în iarna anului 1932
8. Podul lui Traian (reconstituire de ing. Edgard Duperrex)
9. Medalie de bronz, bătută în 105 e.n., cu ocazia inaugurării podului
10. Armata romană trece pe pod (scenă de pe Columna lui Traian)
11. Inaugurarea podului de la Drobeta (scenă de pe Columna lui Traian)
12. Conductă de alimentare cu apă a băilor romane
13. Cărămidă romană cu numele meșterului cărămidar Iulianus.

În afara textului :

14. Picioarul podului lui Traian de pe malul românesc
15. Portalul podului de pe malul românesc

16. Vedere generală asupra ruinelor fortificațiilor romane și bizantine (sec. II—VI e.n.)
17. Castrul Drobeta (colțul de sud-est)
18. Drumul principal din castru
19. Castrul Drobeta (locuințe pentru soldați)
20. Curtea pretoriului
21. Ruinele pretoriului
22. Turnul lui Iustinian
23. Urmele capelei pretoriului
24. Zidul cu turnuri de apărare ale cetății din secolul al IV-lea e.n.
25. Ruinele porții decumane
26. Bazinul pătrat de la terme
27. Ruinele băilor romane (în 1938)
28. Gură de încălzire, de la băile romane
29. Figurină din marmură a lui Iupiter
30. Figurină din bronz a zeiței Victoria
31. Fragment dintr-o statuie de marmură a zeiței Venus
32. Figurine din bronz și teracotă
33. Dedicatie Marei Mame a zeilor făcută de Abuccia Claudiana (secolul al II-lea e.n.)
34. Statuetă reprezentând un geniu funerar
35. Sculptură de pe un monument funerar (secolul al II-lea e.n.)
36. Monument funerar (secolul al II-lea e.n.)
37. Piatra funerară a veteranului Publius Aelius Diophantus
38. Piatră funerară a veteranului Iulius Bassus
39. Piatra funerară a negustorului Publius Aelius Ionicus
40. Piatra funerară a Iuliei Grata
41. Piatra funerară a familiei lui Iulius Herculanus (secolul al III-lea e.n.)
42. Muzeul « Porților de Fier », din Turnu Severin
43. Ceramică romană (sec. II—III)
44. Opaițe romane (sec. II—III e.n.)

45. Tuburi romane din lut
46. Cărămizi romane cu ștampile și un țințar
47. Fragment de la o statuie de bronz
48. Mîna înarmată de la o statuie de bronz

Planuri și schițe

În text :

- I. Așezarea civilă și castrul Drobeta (după Polonic)
- II. Capătul nordic al podului lui Traian (reconstituire după ing. Edgard Duperrex)
- III. Castrul roman de la Drobeta (după D. Tudor)
- IV. Cetățile din sec. IV—VI de la Drobeta (după D. Tudor)
- V. Castrul roman de la vest de Drobeta (după Marsigli)

În afara textului :

- VI. Ruinele romane de la Drobeta în 1689 (după Marsigli)
- VII. Locuințe pentru soldații cetății din secolul al IV-lea (reconstituire de arh. I. Fakler)
- VIII. Băile romane de la Drobeta (după Al. Bărcăcilă)

CUPRINSUL

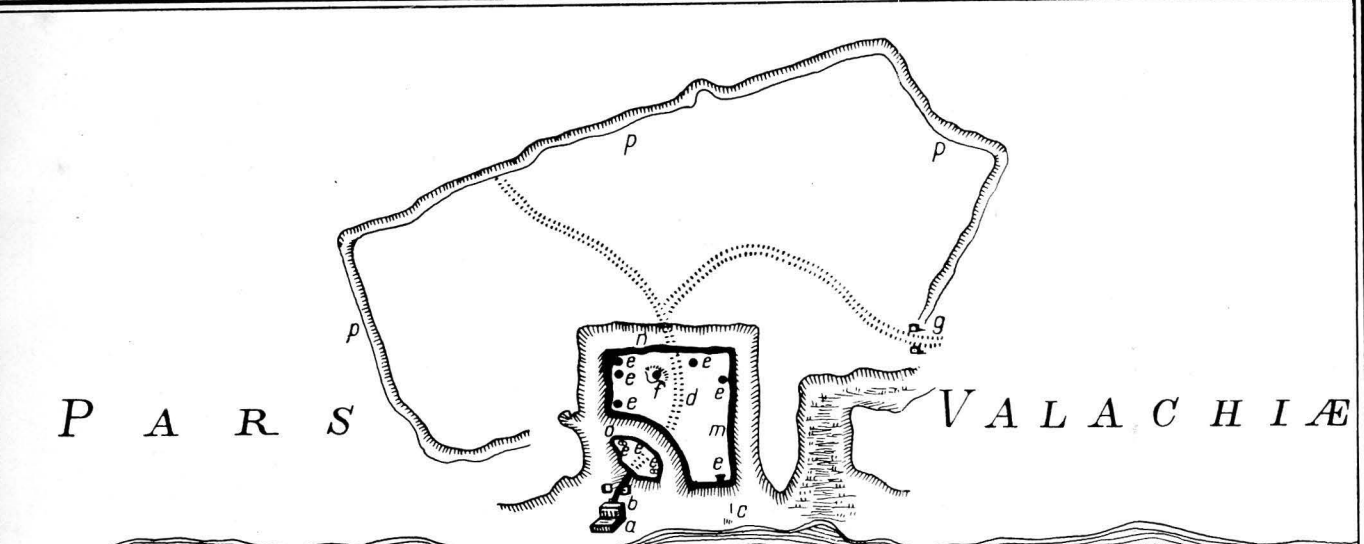
I Așezarea geografică.	5
II Cercetările și săpăturile arheologice.	6
III Din istoria și viața Drobetai.	9
IV Orașul antic.....	22
V Podul lui Traian	25
VI Castrul	32
VII Băile romane.	41
VIII Muzeul regiunii « Porților de Fier».....	44
Scurtă bibliografie.....	47
Lista ilustrațiilor	71

Redactor responsabil: BUTZ LILI
Tehnoredactor: ION DUMITRU

Dat la cules 28.07.1964. Bun de tipar 15.10.1964. Apărut 1965. Tiraaj 6 000 + 170. Hirtie velină crețată de 120 g/m². Fl. 610 × 860/16. Coli ed. 5,15. Coli de tipar 4,75. Comanda 1134. Planșe tipo 3. A. nr. 10 498. C. Z. pentru bibliotecile mari 72. C. Z. pentru bibliotecile mici 728.8

Întreprinderea Poligrafică « Arta Grafică » Calea Șerban Vodă 133
București R.P.R.

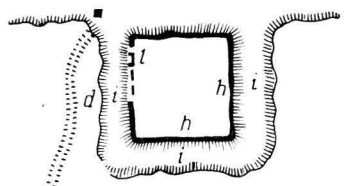
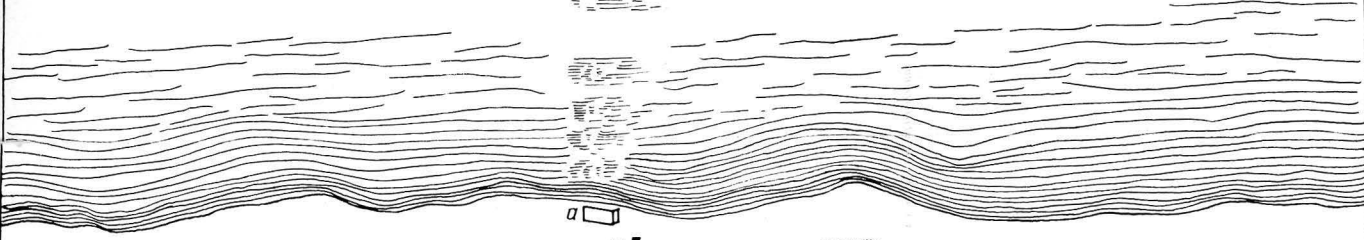

P A R S

V A L A C H I A E

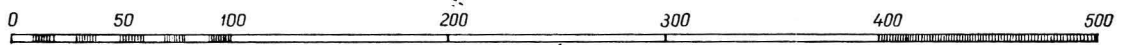

D A N A B A G A S F L

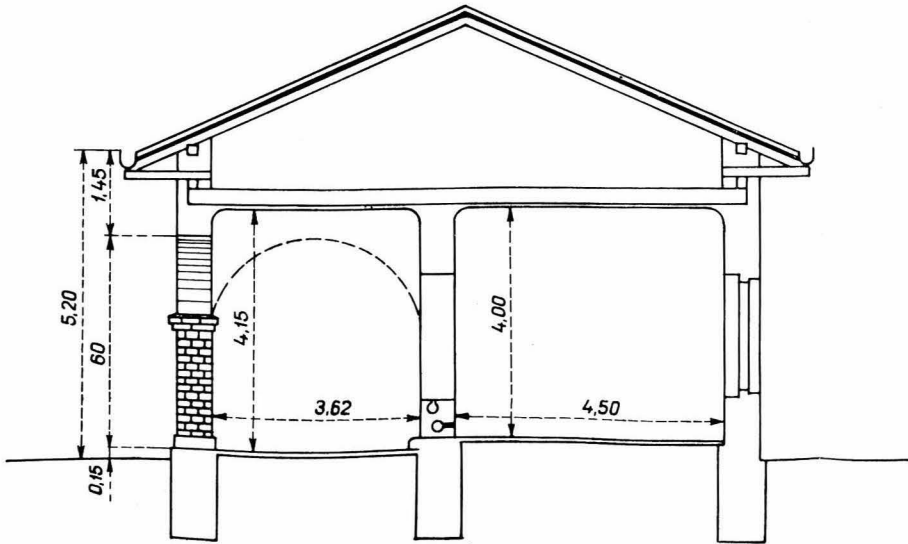
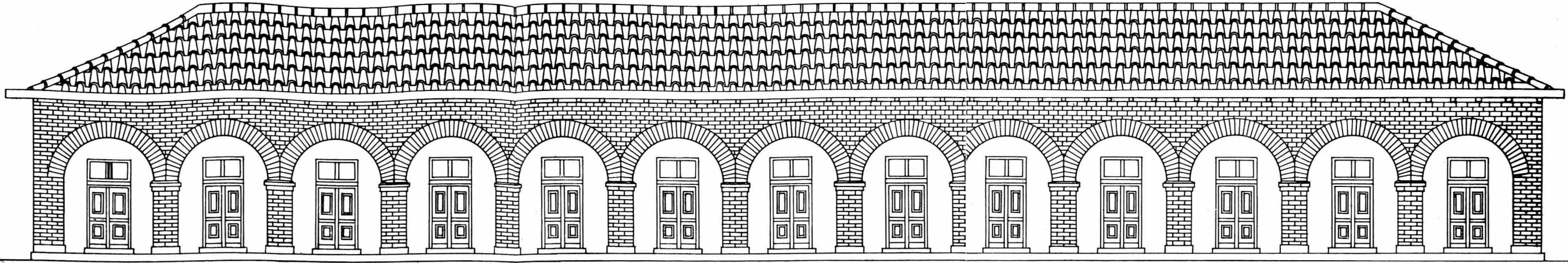

P A R S

S E R V I A E

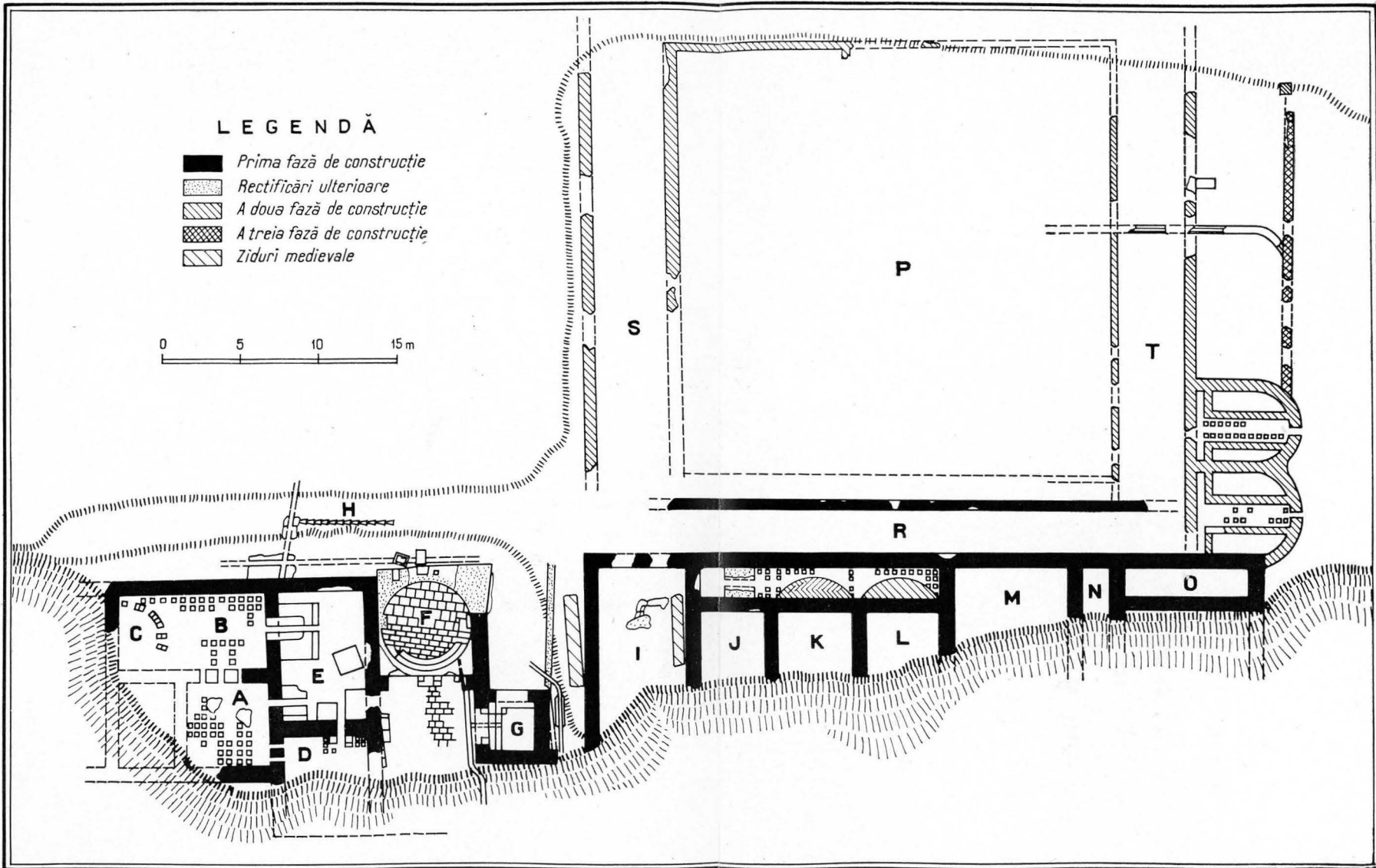
Service ripa Ripa Valach.

II. Locuințe pentru soldații cetății din secolul al IV–V (reconstituire de arh. I. Fakler)

LEGENDĂ

- Prima fază de construcție
- Rectificări ulterioare
- A doua fază de construcție
- A treia fază de construcție
- Ziduri medievale

2

ANTIC. 6
L 31 3

O 248126

980 lei

În colecția
MONUMENTELE PATRIEI
NOASTRE

au apărut:

Acad. C. Daicoviciu și H. Daicoviciu
SARMIZEGETUSA
în versiunile: română, rusă, franceză, germană

★

I. Barna
CARVÂN DINOGETIA

★

V. Canarache
TOMIS

★

O. Velescu
CASTELUL DE LA HUNEDOARA

★

R. Popa
MOGOȘOAI

★

Al. Popa și I. Berciu
CETATEA ALBA IULIA

★

Acad. E. Condurachi
HISTRIA
în versiunile: română, rusă, franceză, engleză,
germană

★

C. Preda
CALLATIS
în versiunile: română, rusă, franceză, germană

★

R. Popa
CETATEA NEAMȚULUI

★

Ana Maria Henegariu
CETATEA BRAN

★

R. Heitel
MONUMENTE MEDIEVALE DIN SEBEȘ-
ALBA

★

M. Davidescu
MONUMENTE ISTORICE DIN OLTENIA

★

O. Velescu
CETĂȚI ȚĂRĂNEȘTI DIN TRANSILVANIA

MERIDIANE